

ΕΡΜΗΣ ὁ ΛΟΓΙΟΣ.

τῆς

22

Νοεμβρίου.

1820

Ἐλλόγιμοι Ἐκδόται,

Με πολλήν εὐχαρίστησιν ἀνέγνωσα εἰς τὸ 17 τετράδιον τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ (σελ. 502—519) τὰς ἀνωνύμου τιμὰς περὶ ἐπαίνων καὶ ἐγκωμίων σκέψεις. Ὁ συγγραφεὺς, προσαρμύζων αὐτὰς εἰς τὴν παρούσαν κατάστασίν μας, ἀναφέρει καὶ κρίνει τὴν ἀγγελίαν τῶν φιλομούσων τοῦ Ἐγεμόνος τῆς Μολδαβίας ἔργων τὴν εἰς τὸ τετρ. τοῦ Α. Ἑρμοῦ τυπωθεῖσαν. Εὐγνωμονῶ πολλά εἰς τὸν ἀνακριτὴν δι' ὅσα καλὰ λέγει ἀνώνυμος περὶ ἀνωνύμου, ἀγνοίας περὶ ἀγνώστου τοῦ γράψαντος τὴν ἀγγελίαν. Τοιαῦται κρίσεις (πάντῃ διάφοροι ἀπὸ τὰς Θεοσιτικὰς σεμνολογίας ἢ παραινέσεις, καὶ τοὺς γενναίους διαπληκτισμοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους τινὲς καυχῶνται), καὶ τὸν κρίνόμενον καὶ τὸ κοινὸν ὠφελοῦσι, καὶ τὸν κρίνοντα τιμῶσιν. Ἡ τοῦ ἀνωνύμου δὲν εἶναι μικρὸν σημεῖον ὅτι καὶ κατὰ τοῦτο προχωροῦμαι εἰς τὴν καλῆν ἐκδοσιν. *Ἡ ἀξιολογία καὶ ἡ ἀξιολογία* ἔλπίζω νὰ μιμηθῶ εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας παρατηρήσεις μου.

Φανερόν εἶναι ὅτι ἡ ρηθεῖσα ἀγγελία, τὴν ὅποιαν δικαιολογεῖ ὁ ἀνώνυμος, κατεκρίθη ὡς κολακευτικὴ, ἢ καὶ ὑπερβολικῶν ἐπαίνων περιεκτικὴ. Ἄν καὶ δὲν σημεῖον ἦ πόθεν γράφει, δὲν χρειάζεται πολλὴ μαντικὴ νὰ καταλάβῃ τίς ὅτι ἀπὸ τὴν πόλιν ἐκείνην, ὅπου εἶναι πολλὰ λόγια, καὶ ὀλίγα πράγματα· ὅπου τινὲς κατακρίνουν πικρὰ ὅσα καλὰ δὲν ἔκαναν αὐτοὶ, διὰ νὰ δείξουν τάχα ὅτι ἤθελαν κάμει μεγαλιότερα, ἂν εἶχαν τὰ μέσα τῶν ἐπαινουμένων, καὶ ὅταν ἀποκτήσωσι ταῦτα τὰ μέσα, Κύριος οἶδε πόσον ἐνθυμοῦνται τὰς πομπῶδεις ὑποσχέσεις των· ὅπου τέλος πάντων εὐρίσκονται βασανιστὰ τῶν ἀλλοτρίων τόσον ἀκριβοδίκαιοι, ὥστε καὶ ὁ μετριώτερος ἔπαινος, εἰ μὲν ἀποτελεῖται εἰς ἄλλους, εἶναι ἀνδρὸς ὑπερβολῆ· εἰ δὲ πρὸς αὐτοὺς, καὶ εἰς τὸν ἔσδομον οὐρανὸν ἂν

τούς αναβιβάζει, τούς φαίνεται κομψός και Ἀττικός, τὸν ἀκούουν μὲ ἠδονὴν, φρουσκούνου, καμαρώνου και χαδεύου τὰ γένεια των. Διὰ τὴν εὐαρέσθησιν εἰς αὐτούς, ἔπρεπε τὴν διασύνω ὅσα ἐπαίνεσα· τοιαύτην ὅμως εὐαρέσθησιν νὰ μὴν ἀξιώσω ποτὲ νὰ τοὺς δώσω!

Δὲν ἦτον περιττὸν νὰ ἤξεύρη ὁ ἀναγνώστης ὅτι εἰς τοιοῦτου τόπου ἤκουσεν ὁ ἀνάγνωμος τὰς κατακρίσεις τῆς ἀγγελίας. Ὁμολογᾷ ὅτι ἡ εἰδήσις τῶν φιλόγενῶν ἔργων τοῦ Ἡγεμόνου Μιχαὴλ Σούτζου μέχρις ἐνθουσιασμοῦ μ' ἐχαροποίησεν. Ὅχι μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ και ὅλοι οἱ διατρίβοντες ἐνταῦθα ὁμογενεῖς ἐθαύμασαν τὸν εὐγενῆ ζῆλον του (Ἰδ. Α. Ἐ. Ἀρ. 16, σελ. 483). Ἄν ἄλλοι, ἀλλέως ἴσως ἀργμισμένοι, δὲν αἰσθάνονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀς μᾶς συγχωρήσουν τοῦλάχισον νὰ μὴ νομιζώμεθα διὰ τοῦτο ἀξιοκατάκριτοι.

Ἐνδέχεται, εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγαλλιάσεως, νὰ μ' ἔφυγε κάμμία ὑπερβολή, συγγνωσῆ; ἂν δὲν ὑπερβαίην τὰ ὅρια τοῦ πρέποντος· διότι και αἱ ὑπερβολαὶ ἔχουσιν ὄριον. Ἄν τοῦτο συνέβη ἢ ὄχι, ἡ ἐξέτασις τῶν πραγμάτων θέλει τὸ φανερώσει.

Ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν ἀνάγνωμον ὅτι „ ἡ μὲ τὸν Αὔγουσον σύγκρισίς τοῦ Ἡγεμόνου ὄχι μόνον δὲν εἶναι ὑπερβολικὸς ἐπαινος, ἀλλὰ και τοῦ δέοντος κατώτερος“ ἐγὼ μὲν νὰ δικαιολογημένος. Ἐπειδὴ ὅμως τὴν ἀλήθειαν ἀπ' ὅλα πρέπει νὰ προτιμᾷ ὅστις γράφει διὰ τὸ κοινόν, δὲν δυσκολεύομαι νὰ ὁμολογήσω ὅτι κατὰ τοῦτο δὲν συμφωνῶ μὲ τὸν ἀνάγνωμον.

Ἐἶπα, **AI' ΤΟΥΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΝ**. Μόνον λοιπὸν τὸ φιλόμουσον αὐτοῦ χρειαζῶ κυρίως νὰ δείξω, ἐπειδὴ και ἀπ' αὐτὸ τὸν ἐκγυμνώνει ὁ ἀνάγνωμος. Τὰ ἄλλα τοῦ Αὔγουσου προσηρήματα ἢ ἐλαττώματα εἶναι ἔξω τοῦ προκειμένου. Ἀς ἀκούσωμεν μ' ὅλον τοῦτο τὸν Μύλλερν (1).

„ Ἀφ' οὗ [ὁ Ὀρατίος] ἐπολέμησεν ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας, μὲ τὸν ἐσχάτον τῶν Ῥωμαίων [τὸν Βροῦτεν], κ' ἐπληροφόρησεν ὅτι ἦτον ἀφρακτὸς ἢ μεταβολὴ [τῆς πολιτείας], ἀκούθησε τὰ τοῦ νέου δεσπότη τοῦ Ῥώμης, και μετεχειρί-

(1) Hist. univ. par Jean de Muller, trad. de l'Allemand par J. G. Hees; tom. 1, pag. 209, et 375.

„ σθη εὐγενῶς τὴν ἀπὸ τῆς συνείας αὐτοῦ ἰσχύν του. Ἐπαινοῦν τὸν Αὔγουσον, ὑπέγραψεν εἰς αὐτὸν τὴν ὁδὸν τῆς δόξης. Ἐν ταύτῳ ἐδίδασκε τοὺς ἀναγνώστας τοῦ φιλοσοφίαν εἰς μαρτυρομένους πρέπουσαν. Τί καλῆτερον ἠμποροῦσε νὰ κάμῃ, παρὰ νὰ προσκολληθῆ εἰς ἠγεμόνα, ὅστις εἶχεν ἀληθινὴν φρόνησιν ἐνωμένῃ μὲ ἀληθινὴν ἀγαθότητα και μὲ μεγάλην δύναμιν; . . . .“

„ Ὁ Αὔγουσος ἀκολουθοῦσεν εἰς τὴν διοίκησίν του τὰς συμβουλὰς τοῦ Μαικίνα. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ἀγροπνος και δραστηριώτατος εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύπτῃ και νὰ σφύνη τοὺς ἐπιβούλους σκοποὺς, ἐφαίνετο τόσον βίβυμος και φίλος τῶν ἡσυχῶν ἠδονῶν, ὥστε δὲν τὸν ἐνόμιζαν ἱκανόν ν' ἀσχοληθῆ εἰς σπουδαῖα πράγματα. Αὐτὸς ἐδίδαξε τὸν Αὔγουσον νὰ ἦναι δημοτικὸς και φιλάνθρωπος, τὸν οἰκείωσε μὲ τοὺς πλέον φωτισμένους ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ του, τὸν ἐνεπνευσεν ἐνθουσιασμόν δι' ὅλα τὰ ἀρῶν και μεγάλα, και ἐπιθυμίαν νὰ ἦναι πατὴρ και εὐεργέτης τῆς Ῥώμης. . . . . Εἰς τὴν οἰκιακὴν του ζωὴν, μόλις διέφερον ὁ Αὔγουσος ἀπὸ τοὺς πλουσίους βουλευτὰς. Συνέζη σχεδὸν πάντοτε μὲ ἐκλεκτοὺς ἀνδρας, και, ὅταν ἐσχόλαζε, συνέγραφε περὶ διαφόρων ὑποκειμένων, ἢ ἀνεγίνωσκε τῶν ἐνδοξοτέρων τοῦ καιροῦ του συγγραφεῶν τὰ ποιήματα. Ἡ διαίτητά του ἐσυμφωνοῦσε μὲ τὰ παλαιὰ τῆς δημοκρατίας ἠθῆ· ἡ τράπεζά του ἦτον λιτή. . . . . Μετεχειρίζετο ὅλην τὴν ἐξουσίαν του νὰ ἐμποδίζῃ τῶν κακῶν παραδειγμάτων τὰ ἀποτελέσματα, και ἀμίαισεν εἰς τὴν βουλήν περὶ τῆς διαφθορᾶς τῶν ἠθῶν μὲ σεμιότητα τιμητοῦ τῆς ἀρχαίας Ῥώμης. Ὀλίγοι ἐγνωρίσαν τὴν ἀνθρώπινην καρδίαν καλῆτερα ἀπὸ τὸν Αὔγουσον. Τὰ ἀπὸ τὴν ὁρμὴν τῶν παθῶν πλημμελήματα τὸν ἐφαίνοντο ὀλιγοτέρων ἐπικίνδυνα, παρὰ τὴν ἐκτεθηλωμένην ζωὴν και τὰ κατὰ τὰ ἔργα· και δὲν ἐφοβεῖτο τόσον νὰ ἦναι οἱ Ῥωμαῖοι κακοὶ, ὅσον τὸ νὰ καταντήσουν ἀνεπίδεκτοι ἀρετῆς (il doutoit moins de voir les Romains vicieux que de les voir incapables de vertus)“.

Οὔτε καιρὸν, οὔτε δύναμιν ἀρκετὴν ἔχω νὰ ἐξετάσω κριτικῶς ἂν ἡ περὶ τῆς φιλομουσιαστοῦ Αὔγουσου ὑπόληψις ἦναι ἢ ὄχι θεμελιωμένη. Ἀλλὰς ἀποδείξεις δὲν ἠμπορῶ νὰ φέρω εἰμὴ μαρτυρίας σοφῶν ἀνδρῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐπληρήθην,

ἂν αὐτοὶ ἐπλανήθησαν. Τὸ ἰσχυρότερον, νομίζω, τῶν ἐναντιῶν ἐπιχείρημα εἶναι, ὅτι ὅσα ἔκαμεν ὁ Αὐγούσης ὑπὲρ τῆς παιδείας δὲν ἦσαν εἰλικρινοῦς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης, ἀλλὰ πολιτικῶν σκοπῶν ἀποτελέσματα. Ἄν τοῦτο ἀληθεύῃ, καλὸν εἶναι νὰ εὐχόμεθα τοιαύτην πολιτικὴν εἰς ὅλους τοὺς ἔχοντας ἐξουσίαν. „Τοὺς δὲ τοῖς Περικλέους τὴν σεμνότητά, δοξοκομπίαν τε καὶ τύφον ἀποκαλοῦντας, ὁ Ζήνων παρεκάλει καὶ αὐτούς τε τοιοῦτον δοξοκομπεῖν, ὡς τῆς προσποιήσεως αὐτῆς τῶν καλῶν ὑποποιούσης τινὰ λεληθότως ζῆλον καὶ συνήθειαν (Πλουτ., Περικλ., σελ. 285, ἐκδ. Κοραΐ)“.

Ἐβλεπε μὲ φανῆ πιδανὴ ἢ κατὰ τοῦ Αὐγούσου ὑπόφια, ἂν ἦτον ἄμουσος καὶ ἀγράμματος· ἀλλ', ἐξ ἐναντίας, μαρτυρεῖται ἀπὸ τῆν ἱερρίαν ὅτι ἦτον πολυμαθῆς, καὶ λόγιον Ῥωμαϊκῶν καὶ Ἑλληνικῶν ἔμπειρος. Ὅθεν, δὲν ἦτον δυνατὸν, νομίζω, νὰ εὐδοκίμησῃ εἰς αὐτούς, ἂν δὲν τοὺς ἀγαποῦσε καὶ ἀκόμη ἀδυνατώτερον νὰ τοὺς ἀγαπᾷ ἐρωτικῶς, καὶ νὰ μὴ τῆς προσάτιυῃ εἰλικρινδοῦς. Ἴδου τί λέγει ὁ τελευταῖος βιογράφος του (Biographie universelle). „Ἡμπορεῖ τις νὰ εἰπῆ ὅτι ὅσα καλὰ ἐγένευν ἐπὶ τῆς βασιλείας του, ἐνεργήθησαν κατὰ παρακινήσιν του. Ἀνέστησε τὴν γεωργικὴν, ἐνεφύχασε τὰς τέχνας, κ' ἔκαμε νὰ τὰς ἀγαποῦν. Ἐχων ἐξαιρετοῦ φιλοκαλίαν καὶ νοῦν εἰς ὅλα εὐάριστον, ἐσχόλασε περὶ τοὺς λόγους καὶ τοὺς ἐπρασάτευσε καὶ δικαίως ἐγένευν ἐπ' αὐτοῦ μίαν ἀπὸ τὰς ἐνδοξότερας διὰ τὸν ἀνδράπινον νοῦν ἐποχᾶς (1). Ζήσας μακρὰν ζώνην, ἀπέθανε ποδοῦμενος ἀπὸ

(1) Διὰ νὰ μὴ θισθῆ τις νὰ συμπεράνῃ ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῆς φιλομουσίας τοῦ ἡμετέρου Ἱγερμόνος μὲ τὴν τοῦ Αὐγούσου ὅτι ἠθέλησα νὰ συγκρίνω καὶ τὴν ἐποχὴν ἡμῶν μὲ τὴν αὐτοῦ, ἀναγκασθὼν κρίνω νὰ μεταγράψω ἐδῶ τὴν περιγραφὴν τῆς ἀγγείας. „Εὐτυχῆς τῆ ὄντι καὶ σπανίᾳ ἐνώσει ἦ τις, ἐν ἣ μᾶς ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὴν κοθμικὴν ἀκρίβην τοῦ Αὐγούσου καὶ τοῦ Μαικίνα, ὑπόσχεται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐπίσης σωτηρίας, καὶ ἴσως ἔχι οὐκ ὀλιγώτερον ἐνδοξοῦς καρπούς. Ἄς φανοῦν Μαικίνας, καὶ δὲν θέλουσι λείπει Μάρωνας, ἔλεγον ὁ Μαρτυρίαίος“. Τίς ἢ ἀμφισβόλιε (θέλει τις εἰπεῖ) ὅτι νομίζεις δυνατὸν ν' ἀποκτήσωμεν Βιργιλίους; — Εἰς ὅσους θέλουσι νὰ ἐκλάβουν τὸ πρᾶγμα κατὰ λέξιν δὲν ἔχω τίποτε νὰ εἰπῶ· ὅσοι δὲν βλέπουσι μόνον τὸ γράμμα, καταλαμβάνουσιν τὸ νόημα μου. Ἀδύνατον γὰρ εἶναι ν' ἀποκτήσωμεν εἰς τὸν καιρὸν μίαν συγγραφοῦς ὁμοίως μὲ

τὴν οἰκουμένην, τὴν ὁποίαν εἶχε ταράξει εἰς τὴν νεότητά του, κατώτερος μὲν ἴσως τοῦ Καίταρος, ἀλλὰ μὲ νοῦν τακτικώτερον· ὁδὲν εἶπαν τινὲς ἔτι εὐκλείερον ἠθέλεν εἶναι

τοὺς ἐπὶ Αὐγούσου. Ἡ Λατινικὴ γλῶσσα δύο ἡμισυ ἀικτονταστηρίδας πρὸ αὐτοῦ εἶχον ἀρχαίως νὰ καλλιεργῆται. Πρὶν φανῶσι Κικέρωνες, Ὀράτιοι καὶ Βιργίλιοι, ἔπρεπε νὰ τὴν ἀξιομαλίσουν Ἑννια, Πλαῦτοι, Τερέντιοι, Κάτωτες, Γράνχοι καὶ πλῆθος ἄλλων ποιητῶν καὶ λογογράφων· ἡμεῖς δὲ μόλις πρὸ δεκαπέντε χρόνων ἐνόησαμεν καλὰ ὅτι ἔχομεν γλῶσσαν καὶ ἀρχαίως νὰ τὴν σπουδαζώμεν. Ἀλλὰ μὲ ἀκατέργαστον γλῶσσαν ἀδύνατον νὰ γείνη μέγας συγγραφοῦς, καθὼς καὶ μὲ εραστὴ ἔργων καλῶς τεχνίτης. Καθ' ὅσον ῥυθμίζεται ἡ γλῶσσα, ῥυθμίζονται καὶ τὰν λαλόντων αὐτὴν αἰ ἰδέαι καὶ ἡ κρίσις διεσθόνεται. Ἡ πρόοδος πάλιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς αἰσθησεως τοῦ καλοῦ ἐντενεργεῖ εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν πλουτίζει, τὴν καθαρώνει, τὴν ὀρίζει καὶ πολυτρόπως τὴν γυρίζει, ὥς νὰ γείνη ἰκανὴ νὰ ἐκφράξῃ πᾶν νόημα, πᾶν αἰσθητικὸν καὶ κίνητικὸν ψυχῆς, καὶ πᾶσαν ἔλην καὶ περίεστον φυσικὴν. Τοῦτο δὲν γίνεται διὰ μίαν, ἀλλὰ μὲ καλυχρόνιον σπουδὴν καὶ κατὰ λόγον ἀκόμη τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους· διότι οἱ μὲν σοφοὶ προβάλλουν, τὸ δὲ ἔθνος δέχεται ἢ ἀποβάλλει, καὶ διδασκόμενον ἀντιδιδάσκει πολλαπλάσια. Ὅταν τὰ ἔργα βλαβερὰ μὲ τὴν συνέργειαν τοῦ αὐτοῦ φέρωσι τὴν γλῶσσαν εἰς βαθμὴν τινὰ καλλιεργίας, τότε ὁ αὐτοῦ συγγραφοῦς εὐρίσκει πρὸς παράστασιν τῶν ἐνομιῶν καὶ διαβάσεσιν τοῦ ἀφθονοῦ καὶ ποικίλου μέσας, τὰ ὅποια τελειοποιεῖ καὶ αὐξάνει μεταχειριζόμενος.

Ἡμεῖς ἀκόμη νηπιάζομεν· ἡμποροῦμεν ὁμοίως γληγορώτερα νὰ ἀνδριθώμεν παρὰ τοὺς παλαιούς καὶ τὰ περισσότερα τῶν νεωτέρων ἔθνων, λαμβάνοντες ἐπιμέλως ἀπ' αὐτὰ τροφὴν εὐχυμον καὶ εραστὴν, τὴν ὁποίαν μὲ πολυχρόνιους κόπους παρεσκαύσαμεν. Ἐχομεν ἀθηγοῦς ἔμπειρους, ἐν ᾧ ἐκεῖνοι φηλαφῶντες ἐπροχωροῦσαν. Τῶν τεχνικῶν ἢ θεωρῶν, τῶν ἐπιστημῶν ἢ φιλοσοφίᾳ, τῆς πᾶσι δόξας τῶν ἔθνων καὶ τῆς καλλιεργίας τῶν γλωσσῶν ἢ ἱστορίᾳ, εἶναι λαμπράδες δικινύουσαι καὶ φωτίζουσαι τὸν δρομον, τὸν ὁποῖον πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν. Ὅσοι τυφλωμένοι ἀπὸ γρηλατικὸν σχολαστικὸν δὲν τὰς βλέπουσι, μάτην ἀγωνίζονται νὰ τὰς σβύσουν· τὸ φῶς αὐτῶν εἶναι ἀθάνατον, καθὼς ὁ ἀνάφαις αὐτῶς πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

Ἄν ἡ φιλολογία μᾶς δὲν ἀνθῇ ἀκόμη, μὴ νομίσῃ τις μικρὰν δέξαν νὰ τὴν γεωργῆ, ἢ νὰ τὴν προφυλάτῃ ἀπὸ τοῦς φθοροποιούς ἀνέμους. Ὅταν φθῆσῃ εἰς ἀκμὴν, οἱ ἀποκαθύνοντες τοῦς καρπούς αὐτῆς θέλουσι λέγει μ' εὐγνωμοσύνην· Ἄλιονα δέξαν καὶ τιμῆ εἰς τοὺς πρωτακτοῦς! Ἄν ἐκείνοι δὲν ἔρχαν μὲ τῶσιν ἐπιμέλειαν, ἠθέλησαν τρέφεσθαι ἀκόμη μὲ τῶν σχολαστικῶν

„να πολεμήτις μὲ τὸν Καίσαρα, γλυκύτερον δὲ νὰ ζῆς ὑπὸ
τῆν διοίκησιν τοῦ Αὐγούσου“.

„Οχι μόνον ἐπροσάτευσ' ἐπλούτιζες τοὺς λογίους, ἀλλὰ
καὶ τοὺς ἡγάπα καὶ μεταχειρίζετο ὡς φίλους του. Ἐλάμβανε
μὲ εὐχαρίστησιν τὰς ἐπιστολάς των, καὶ δὲν ἀμελοῦσε νὰ τοὺς
ἀποκρίνεται. Πολλάκις συνέταραξεν μὲ τὸν Ὀράτιον καὶ τὸν
Βιργίλιον. Ὄταν δὲ ὁ πρῶτος ἀπέβαλε τὸ πρόβλημα νὰ γείνη
γραμματεὺς τῶν ἀπορρήτων τοῦ μουκρατάτορος ὅλης σχεδὸν
τῆς γνωστῆς τότε γῆς, οὗτος τὸν ἔγραψεν· „Ὁ Σεπτίμιος Σε-
„λεῖ σὲ εἰπεί πῶς ὠμίλησα περὶ σοῦ· διότι, ἂν σὺ ὑπερη-
„φανεύομενος ἀπὴξίωσες τὴν φιλίαν μου, μὴ νομίζεις ὅτι σὲ
„συνερίζομαι εἰς ὑπερηφάνειαν.“

„Ποίαν μαρτυρίαν (λέγει ὁ ἀνάγνωμος) ἠμποροῦμεν νὰ
„φέρωμεν ἀπὸ τὴν Ἱσθμίαν ὅτι ὁ Μαικίνας ἔπραξε ποτὲ ἢ ἠ-
„βέλγησε νὰ πράξῃ σύμφωνον μὲ τὰς μεγάλας ἰδέας, ἀπὸ τὰς
„ὁποίας κυριεύονται οἱ ἀληθεῖς τῶν φώτων ὑπερασπισταί;“ —
Ὁ Μαικίνας εἶχε τὰς ἰδέας τῶν πεπαιδευμένων τοῦ καιροῦ
του, καὶ κατ' αὐτὰς ἔπραξεν ὅσα ἔπραξε· τί περισσότερον ἐ-
δύνατο νὰ κάμῃ τότε, δύσκολον μὲ φαίνεται νὰ διορισθῆ.

„Ἄν δὲ ἀληθεύῃ καὶ ἡ γνώμη μερικῶν σοφῶν, . . .
„ὅτι ἡ πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους . . . φιλία του . . .
„δὲν εἶχε κανένα σκοπὸν ἀξίσιπαινον, ἀλλὰ κυρίως τὴν εὐχα-
„ρίστησιν τῆς φιλοδοξίας του, καὶ τοῦ χαύνου χαρακτηῆρός του,
„καὶ τὴν ὠφέλειαν τοῦ Αὐγούσου, τότε πόσος ἠθέλε τολμή-
„σει νὰ τὸν ὀνομάσῃ ὑπερασπιστὴν τῶν ἐπιστημῶν, νὰ τὸν δώ-
„σῃ τίτλον τόσον ἐνδοξον καὶ λαμπρὸν;“ — Ἄν ἡ φιλία του
ἦτον πλασῆ, ἠθέλε παρακαλέσει τὸν Αὐγούσον εἰς τὴν διαθή-
κην του· „νὰ ἐνθυμῆται τὸν Ὀράτιον, καθὼς αὐ-
„τὸν ἐκείνου;“ ἠθέλεν εὐχρηθῆ ὁ Ὀράτιος (τὸν ὁποῖον δὲν
ἠμποροῦμεν νὰ ὑποθέσωμεν ἡλίθιον) νὰ μὴν ἐπιζήσῃ εἰς αὐτόν,
καὶ ζητήσῃ, μετὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, νὰ ταφῆ εἰς τὸ αὐτὸ

„κῆρον τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς βιβλίους“. Τὸ κῆρος τὸν συναργαῖόν των εἰς τὴν
δαίαν ταύτην γαστρονίαν δὲν ἔχει νὰ φοβηθῆ ἀμαρτωσίαν ἀπὸ κάμειαν ἄλλην
εὐκλειαν. Μετ' ἴθνη τὴν λαμπρότητα τοῦ Ἰά' Αὐδοδίκου καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ
συγγαφῶν, Φραγκίσκος ὁ Α' ὀνομάζεται μέχρι τῆς σήμερον ΠΑΤΗΡ ΤῆΝ
ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, καὶ οἱ συναγαγόντες μὲ αὐτὸν καλοὶ συγγραφεῖς, ΠΑΤΕΡ
ΤῆΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

μνήμη; Τινὲς μάλιστα νομίζουσιν ὅτι ἀπέθανεν ἐκουσίως, μὴ
δυναμμένος νὰ ὑποφέρει τὴν ζέσησιν τοῦ Μαικίνα. Ἡ ἀλήθεια
εἶναι ὅτι τρεῖς ἑβδομάδας μόνον ἐπέζησε. „Τοιαύτη ἦτον (ἐ-
„πιφανεῖ ὁ Δρυδενός) ἡ θερμὴ καὶ εἰλικρινὴς φιλία, ἣτις ἀ-
„πὸ 17 αἰῶνας ἐξέλιπεν (1).“

„Ἐχάρισεν ἀληθινὰ ἐν ὑποσητικῶν τὸν Ὀράτιον, κ' ἐδοή-
„θησε τὸν Βιργίλιον νὰ ἐξαναποκτήσῃ τὸ ἐδικόν του· ὡς πρὸς
„ἀνθρωπον ὅμως, τὸν ὁποῖον ὁ Αὐγούσος ὑπερ τὸ μέτρον ἐ-
„πλούτισε, τὸ πρὸς τὸν Ὀράτιον δαῖρον ἦτον μικρὸν καὶ ἀσή-
„μαντον“. — Δὲν ἤξεύρω πόσον ἀξίζε· φαίνεται ὅμως ὅτι
αὐτὸ ἐπλήρωσε τὰς ἐπιθυμίας τοῦ φιλοσόφου ποιητοῦ, εἰ-
πόντος·

Hoc erat in votis! mollis agrī non ila magnus.

Ἀπὸ τὴν πλούτησιν τοῦ Βιργιλίου δύναται τις νὰ συμπεράνῃ
ὅτι καὶ ὁ Ὀράτιος, ἂν ἐπεθύμει περισσότερα, ἠθέλεν εὐκολα
τὰ ἀπολαύσει ἀπὸ τὴν μεγαλοδοξίαν τοῦ Αὐγούσου καὶ τοῦ
Μαικίνα. Δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦτον ἐσυ-
στάθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα, μὲ ὄλον ὅτι εἶχε πολεμήσει κατ'
αὐτοῦ εἰς τοὺς Φιλίππους.

„Ὁ δὲ Βιργίλιος δὲ ἄλλο δὲν ἐχρεώσῃ κάμειαν χάριν
„εἰς αὐτόν [τὸν Μαικίναν], παρὰ μόνον ὅτι ἐφάνη δίκαιος.“ —
Δὲν τὸν ἐχρεωσοῦσε κάμειαν χάριν διὰ τὴν φιλίαν του, τὴν
φιλίαν τοῦ Αὐγούσου, τὴν προσασίαν καὶ τῶν δύο, ἣτις ἐ-
μιματοῦσε τὰς ὕβρεις καὶ συκαφαντίας τῶσων Ζωίλων, διὰ τὴν
ἀπόκτησιν τῶσων φίλων, καὶ τέλος διὰ τὸν ὑπέρογκον πλου-
του, τὸν ὁποῖον μετὰ ταῦτα ἀπέκτησεν; Ἀλλέως, φαίνεται,
ἐφρόνει αὐτὸς ὁ Βιργίλιος, ἐπειδὴ συγκατέταξε τὸν Μαικί-
ναν μὲ τοὺς κληρονόμους φίλους του εἰς τὴν διαθήκην.

„Εἰς ὅλα ταῦτα τί περισσότερον βλέπομεν ἀπ' ὅσα ἐ-
„καμειν μετὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ πάμπολλοι δυνατοὶ καὶ πλου-
„στοί;“ — Ὅλιγοὶ τοῦλάχισον μὲ τὴν ἐθύνειαν, ἐκατην,
ἢ ὁποῖα κάμνει τὰς χάριτας χάριτας. „Ὁ Βιργίλιος (λέγει ὁ Δρύ-
„δενός) ἀρχισε νὰ ἀναγινώσκῃ [τὰ Γεωργικά του εἰς τὸν Αὐ-
„γούσου] μὲ ἄκραν ἐμμέλειαν· ἀλλ' ἡ φωνὴ του ἐκόπη, καὶ
„ὁ Μαικίνας διαδεχθεὶς αὐτὸν ἀνέγνωσε τὸ ἐπίλοιπον. Τοιαύ-

(1) Vie de Virgile, par Dryden, dans les Oeuvres de Virgile
traduites en françois par l'abbé Desfontaines, tom. 4.

„τη συγκατάβασις ἤθελε φανῆ τὴν σήμερον παράδοξος. Ποῖος
 „πολιτικός ὑπουργός ἤθελε εἰρῆναι καὶ ἦναι ἀναγνωστὴς τινός
 „ποιητοῦ; . . . Τὸ ἀληθινὸν μεγαλεῖον τίποτε δὲν κινδύ-
 „νεύει νὰ ζημιωθῆ μὲ τὴν φιλοφροσύνην. Ἄλλα δὲν εὐρίσκει-
 „ται πλέον οὔτε Αὐγούστου, οὔτε Μαικήνας. Ἐξέλιξεν πάντων
 „ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Ὀράτιου καὶ τοῦ Βιργιλίου εἶναι τὸ δι-
 „καιοῦτερον μέτρον τῶν πρὸς αὐτοὺς χαρίτων τοῦ Μαικήνα.

„Καλὰ, πλὴν δὲν πρέπει νὰ πιεσθῶμεν τὸν Μαρτιά-
 „λιον λέγοντα, ὡς φανοῦν Μαικήναι, καὶ δὲν θέ-
 „λουν λείψει Φλάκκοι (1) καὶ Μάρωνες;“ ὅχι ἀν-
 „αμφιδόλως, ἀν δὲν θέλωμεν νὰ φανῶμεν παντάπασιν ἄ-
 „κριτοι· οἱ μεγαλοφυεῖς ἄνδρες δὲν γεννῶνται ἀπὸ τὰς προσ-
 „ταγὰς καὶ τὰ θελήματα, καὶ ἀπὸ τοῦς δεσποταῖς τῶν βα-
 „σιλέων καὶ δυνάτων, ἀλλ’ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους ἔ-
 „θνους.“ — Ὁ Μαρτιάλιος προσθέτει ἀμέσως,

Virgiliumque tibi vel tua rura dabunt;

καὶ οἱ ἄγροί σου αὐτοὶ θέλουν σὲ δώσει Βιρ-
 γιλίου. Ἄν ἀφαιρέσωμεν τὴν ποιητικὴν ὑπερβολὴν, μένει
 ἡ ἀλήθεια αὕτη, ὅτι τὰ μὲν ἐπαινούμενα καὶ προσαιτούμενα
 ἐπιθίδουν, τὰ δὲ καταφρονοῦμενα καὶ καταδικαζόμενα μαραινόν-
 ται. Ἐπόθεσε τινὰ εὐφυῆ ἄνδρα γεννημένον εἰς τόπον τυραν-
 νούμενον ἀπὸ ἑνὸς ἢ πολλοῦς μισοφύλους Νέρωνας, ὅπου ἡ ἐξ-
 ὄρμη, ὁ σαυρὸς, τὸ ξίφος ἢ τὸ πῦρ ἀνταρτίσθαι τὸν ὑπὲρ
 τοῦ κοινοῦ καλοῦ ζῆλον, καὶ θέλει εἶχει ἢ κόλακα μυσαρὸν
 ἢ τίποτε. Ἐπόθεσέ του ἐξ ἐναντίας εἰς χώραν διοικουμένην ἀ-
 πὸ φιλόκαλον καὶ φιλόμουσον ἄρχοντα, ζητοῦντα προθύμως
 καὶ περιβάλλοντα τὴν δεινότητα καὶ σοφίαν· τότε βέβαια θέ-
 λει παραβλέπει καὶ ἄλλο, διὰ τὴν ἀκολουθήσῃ τὴν ὁρμὴν τῆς
 εὐφυΐας του, εἰς τὴν ὅποιαν δὲν ἀπαντᾷ κανὲν ἐμπόδιον.
 Ἡ φιλοπλουτία δὲν εἶναι σύνθηρες πάθος τῶν μεγαλοφυῶν ἄν-
 δρῶν· κανεὶς ὁμοίως δὲν εἶναι ἀδιάφορος πρὸς τὸν ἐπαινον, καὶ
 εἰς μανυράκουμένα ἔθνη ἢ τοῦ Ἡγεμόνος εὐνοία καὶ παραδοχὴ
 νομίζεται μεγίστη τιμὴ. Ὅταν αὐτὸς τιμᾷ καὶ ἀνταμείβῃ τοὺς
 ἀξίους, ἐρεθίζει τὴν φιλοτιμίαν, αὐξάνει τὴν φιλομάθειαν,
 καὶ γίνεται αἴτιος ὅχι νὰ γεννῶνται, ἀλλὰ νὰ προκύπτωσιν

(1) Ἦσαν ἦτον γεμμένον κατὰ λάθος εἰς τὸν Α. Ἐρμὴν Flacci, ἀντὶ
 τοῦ, Flacca.

εἰς τὸ μέσον καὶ νὰ τελεσφοροῦσιν οἱ γεννημένοι μεγαλοφυεῖς
 ἄνδρες, οὔτινες, εἰς τὴν ἐναντίαν ὑπόθεσιν, ἤθελαν μείνη ἀ-
 φανεῖς καὶ ἄγονοι. Μὲ τοιαύτην γνώμην, εἴτε ὀρθὴν, εἴτε
 σφαλερὰν, ἀνεφέρα τὸν εἶχον τοῦ Μαρτιαλίου (ἴδ. καὶ ἀνω-
 τέρω σελ. 5).

„Ὁ Μαικήνας ὄχι μόνον δὲν συνέεισέφερε τελείως εἰς τὰ
 „νὰ μορφωθῶσιν οἱ Ὀράτιοι καὶ Βιργιλιοί, ἀλλὰ καὶ μάλιχα
 „ἂν ἔλειπον ἡ φιλία τοῦ, ἢ ἀπλῶς ἢ ἐπιρροή του, ἤθελαν εἶ-
 „ναι ἀνώτεροι τοῦ ἑαυτοῦ των, καὶ πολὺ ἐνδοξότεροι, γεν-
 „νῶντες ἐλευθέρως ἄξια τῶν μεγάλων καὶ ἐξοχῶν προτερη-
 „μάτων των, καὶ μὴ κρυοχωροῦμενοὶ νὰ συγκατατάχθωσιν με-
 „ταξὺ τῶν κολάκων.“ — Τοῦτο κατὰ δύο τρόπους ἡμπορεῖ
 καὶ ἐκληρηθῆ. Ἄν ὁ ἀνόνητος ἐννοῇ ὅτι προκριώτερον ἦτον νὰ
 ἐσώζετο ἢ πρὸ τοῦ Αὐγούστου καὶ τοῦ Μαικήνα κατάστασις,
 δὲν βλέπω τί ἐκέρδαιναν· διότι καὶ αὐτὸς (σελ. 512) προω-
 μολόγησεν ὅτι ὁ Αὐγούστους ἐφάνη εἰς ἐποχὴν ὅπου
 ἦτον σχεδὸν πάντῃ ἐσδεδισμένον τὸ παλαιὸν
 Ῥωμαϊκὸν πνεῦμα. Ἄν λοιπὸν οἱ μεγαλοφυεῖς ἄνδρες
 γεννῶνται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους ἔθνους,
 πῶς ἐκείνοι, μαρμασμένης κοινωνίας τέκνα, ἤθελαν γεννήσει
 ἀνδρείότερα παρ’ ὅσα μᾶς ἀφίσαν; πῶς ἤθελαν γείνη ἀνώτε-
 ροὶ τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ ἐνδοξότεροι; ἤθελαν ἀράγε εἶχει πε-
 ρισσοτέραν ἐλευθερίαν; Ἄλλ’ ἐπὶ Αὐγούστου τὴν ἐχαίροντο τρι-
 λείαν, ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν ἐμπόδιζε τὸν Ὀράτιον νὰ ἐγκωμιάζῃ
 τὸν Κάτωνα καὶ τοὺς τελευταίους προμάχους τῆς ἐλευθερίας (1),

(1) L'amitié de Méoens, l'aisance dont il lui était redevable, son rang même Cœar, quoique fils d'affranchi, il siégeait au spectacle auprès de Méoens parmi les chevaliers romains assurés de son indépendance . . . Après la chute de son parti, n'ayant que le choix entre deux maîtres, il se décida pour celui dont la république asservie avait le moins à craindre et le plus à espérer; mais jamais il ne fut infidèle à ses premiers sentiments; jamais il ne les dissimula: il ne craignit ni de rappeler ses liaisons avec Brutus, ni de louer les derniers appuis de la république expirante. Deux fois il rendit le plus noble hommage à l'inflexibilité et à la mort de Caton; et lorsqu'il eut à célébrer le vengeur de Crassus, ce fut à la gloire de Régulus qu'il consacra son ode tout entière (Biograph. univers., art. Horace).

καθώς μήτε τὸν Τίτον Λίβιον νὰ ἐπαινῇ τοὺς περὶ τὸν Πομπήϊον (1). Τί λοιπὸν ἐναντιόητο εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν προτεριμμάτων αὐτῶν; — "Αὐτὸς δὲ ἐνόησεν ὅτι καὶ μετὰ τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων ἀφελιμώτερον ἦτον εἰς τοὺς δύο ποιητάς νὰ μὴ ἔχωσι τὴν φιλίαν τοῦ Μαικίνα, μὲ ποίους λόγους ἴμφορεῖ νὰ δεῖξῃ τὴν γνώμην του ἀγνοῶ. Ἐν γένει, δύσκολον μὲ φαίνεται νὰ διορίσῃ τις μὲ βεβαιότητα τί ἤθελε γένη, κατὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν· πιθανὸν ὅμως εἶναι ὅτι, χωρὶς τὴν ἐπιβροὴν τοῦ Μαικίνα, ὁ μὲν Ὀράτιος, γραμματεὺς γενόμενος τοῦ ταμείου μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις ἦταν διὰ τὴν δήμευσιν τῶν ὑπαρχόντων του, καὶ ἀσκῶν ἐξ ἀνάγκης τοῦτο ἢ ἄλλο ἐπάγγελμα, δὲν ἤθελεν εὐκαιρεῖ πολὺ νὰ συχουρήσῃ· ὁ δὲ Βιργίλιος, σεσημμένος τὰ ὀλίγα πατρικὰ του, ἤθελε φροντίσαι καὶ αὐτὸς διὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα (2). — Ἄλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ κολακεύσουν. — Δίσχραν βέβαια, αἰ-

(1) Quoiqu'il écrivit sous les yeux d'Auguste, rien ne put l'engager à trahir la vérité et la cause de la liberté qu'il adorait, ni le rendre injuste envers le parti républicain qui avait succombé. Nous n'avons pas, il est vrai, la partie de son histoire où ce grand événement était rapporté; mais nous savons qu'Auguste appelait, en plaisantant, Tite-Live un Pompéien; et ce témoignage n'est pas moins honorable au prince qui l'a rendu sans haine, qu'à l'écrivain qui l'a mérité (Histoire abrégée de la littérature romaine, par F. Schoell, tom. II, pag. 58). Ἡ ἱστορία δὲν λέγει, ἀν τις αἰμοδύρος αὐγούρος ἐσυμβούλευσε τὸν Αὐγούρου νὰ σφάξῃ τὸν Τίτον καὶ τοὺς ὁμόφρονάς του, ἢ νὰ τοὺς ῥέψῃ εἰς τὰ Θηριοτροφεῖα. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς εὐρίσκειτο κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοιοῦτος ἀνθρωποκόμος τίγρις, ἀναμφιδέλος ὁ Αὐτοκράτωρ ἤθελε τὸν σφάξῃ εἰς τὴν Γύαρον.

Ἐπὶ Τίτιου, ὁ Αὐρούντιος Κορδός, ὀνομάσας τὸν Βρούτου ἔσχατον ἀνδρα Ρωμαίων, ἐθανατώθη.

Ἐπὶ Νέρωνος, ὁ γράψας τὸν βίον τοῦ Κάτωνος Θρασυάδας ἐθανατώθη. κ. λ. κ. λ.

Ἐπὶ Δουλιανῶν, ὁ Μόστιος Πομπουιανός, ἐπειδὴ ἀνεγέννησεν εἰς τὴν ἀναναστασίαν δημηγορίας τοῦ Τ. Λίβιου, ἐθανατώθη. Ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ὁ γράψας τὸν βίον τοῦ Βελιδίου Πρίσκου, Ἐρένιος Σενεκίων ἐθανατώθη. κ. λ. κ. λ. κ. λ.

(2) Ὁ Βιργίλιος ἰσχυροποιεῖ τὴν πιθανότητα ταύτην, λέγων (Georgic. lib. II, v. 40),

σχροτάτην κολακείαν ἔκαμεν ὁ Βιργίλιος, ἀποθεύων τὸν Αὐγούρου· τίποτε ὅμως δὲν μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἦτον ἀναγκασμένος εἰς τοιαύτην ἀσυγχώρητον ὑπερβολήν. Ἄν τοιαύτη ἀνάγκη ὑπῆρχεν, ἤθελεν εἶναι κοινὴ εἰς ὅλους. Ἄλλα τίποτε παρόμοιον δὲν εὐρίσκωμεν εἰς τοὺς ἐπαινους τοῦ Ὀρατίου πρὸς τὸν Αὐγούρου, οἱ ὅποιοι, κατὰ τὸν βιογράφον τοῦ Ρωμαίου Πινδάρου (1), ἦσαν ὅλοι σχεδὸν δίκαιοι. Τοὺς δὲ πρὸς τὸν Μαικίνα, ὡς πρὸς φίλον αὐτῶν καὶ εὐεργέτην καὶ προσάτην, καὶ τῶν Μουσῶν φίλον, καὶ τοῦ ἡγεμόνος σύμβουλον καὶ συνεργόν εἰς χρηστὰ ἔργα, πολλοὶ ἀνεφέραν ὡς εὐκρινεῖς φιλίας καὶ εὐγνωμοσύνης εὐπρεπεστάτας ἐκφράσεις, ἀλλὰ πάντες, ὅσον ἠξέυρα, δὲν κατέκρινεν ὡς κολακείας.

Δὲν γνωρίζω τὴν διατριβὴν τοῦ Batestein, καὶ ἂν τὴν ἐγνωρίζα, δὲν ἠμνησκονόσεν νὰ τὴν κρίνω. Ὁ Schoell (2) ἀναφέρει παρόμοιαν γνώμην μὲ τὴν ἐδικήν του (χωρὶς νὰ ὀνομάσῃ τοὺς πατέρας αὐτῆς), ὡς ἀπλῶς γνώμην, καὶ ἔχει ἀποδεδειγμένον πρᾶγμα. Ἄν συγχωρήται νὰ φανερώσω τὴν ἀμφισβόλιαν μου, ἐν ᾧ δὲν ἤκουσα τοὺς λόγους τῶν διίσχυριζομένων, μὲ φαίνεται ὅτι ἡ κατάκαυσις τῆς Αἰνείδος, κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν, ἦτον καταία προφύλαξις, ἐπειδὴ ἡ ἀποθέωσις τοῦ Αὐγούρου, διὰ νὰ μὴν ἀναφέρω τὰ ἄλλα ἐγκώμια, εὐρίσκειτο πολὺ προτιότερον εἰς τὰ Βουκολικὰ καὶ τὰ Γεωργικὰ, τῶν ὁποίων ὁ ἀφανισμὸς δὲν ἦτον πλεον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ποιητοῦ (3).

O decus, o famae meritò pars maxima nostrae,
Moenasas.

Τὸ πρὸς τὸν αὐτὸν (ibid. lib. III, v. 42)

Te sine nit altum mens inchoat . . . .

εἶναι μὲν ὑπερβολή, ὅχι ὅμως ὅσον φαίνεται. Γνωσκὲν εἶναι ὅτι κατὰ παρακλίτησιν τοῦ Μαικίνα ἐποίησεν ὁ Βιργίλιος τὰ Γεωργικὰ, τὸ ἀποτελέσασθαι τοῦ ποιήμα.

(1) Τὸν σόφον Vanderbourg, Remarquons encore qu'il ne donna presque jamais à Augusto que des louanges méritées; qu'en général, l'enthousiasme lyrique peut du moins leur servir d'exouse, lorsqu'on y trouve de l'exagération, etc. (Biograph. univers.).

(2) Histoire. abrég. de la littérature romaine, Tom. Ior, pag. 233—4.

(3) Id. Bucolic. Eclog. I, v. 6—8: Georgic. lib. I, v. 503—4. — L. III, v. 16. — L. IV, v. 506.

Ἀπὸ τὰ προειρημένα ἄς κρίνῃ ὁ ἀπαθὴς ἀναγνώστης ἂν οἱ ἔπαινοί μου ἦσαν ἀνώτεροι ἢ κατώτεροι τοῦ δέουτος, ἢ ἴσοι καὶ ἀρμόδιοι. Τὸν παρακαλῶ μάλιστα νὰ παραβάλῃ τὴν ἀγγελίαν μου μετ' ἄλλας, κατὰ τὰς ἐκφράσεις καὶ τὰ περιεχόμενα. Ἄν δὲ κλίνη εἰς αὐξηρότητα, πρὸς τελευταίαν δικαιολογίαν μου ἀντιγράψω τὴν ἐξῆς περικοπήν. . . Ἡ πρὸς τοὺς κυρίους Κορτζῆν καὶ Ἐσιώτην βούθεια τοῦ Ἡγεμονοῦ εἶναι χρέος ἱερὸν τῆς φιλογενείας. Ὁ Ἡγεμὼν τῶ ὄντι ποθεῖ νὰ ἐκπληρῇ τὸ χρέος αὐτοῦ τοῦτο, ὅσον ἐνδέχεται, ὄχι διὰ νὰ συλπίζεταί. Ἡ ἀπὸ τῶν ἐγκωμίων ἡδονὴ εἶναι μικρὰ ὡς πρὸς τὴν εὐφροσύνην καὶ εὐχαρίσθησιν τῆς συνειδήσεως, μὴ ἀνεχομένης ποτὲ δημοσίευσιν, ἀλλὰ τὸ ἀπόρρητόν πάντοτε φιλοῦσιν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἡγεμὼν ἤθελε λυπηθῆ διὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν πρὸς τὸ φίλτατον αὐτοῦ γένος βοθειῶν του, ἂν δὲν ἀνελογίζετο ὅτι τὸ νὰ κοινοποιοῦνται τοιαῦτα πράξεις εἶναι μέσον παρακινήτικόν καὶ ἐξυπνητικὸν τῆς ληθαργίας πολλῶν δυναμένων νὰ βοηθῶσι, κ. τ. λ. (Ἐπιστολ. τοῦ Ἄρχ. Πος. Ἰακωβάκη Ρίζου)

Δὲν κρίνω δίκαιον νὰ τελειώσω, χωρὶς νὰ εὐχαρισήσω καὶ πάλιν τὸν ἀνώνυμον διὰ τὰς ἀξιολόγους σκέψεις καὶ τὸν κολοκάγχθον τρόπον του. Δὲν θέλουν λείπει τίμιαι καὶ χρήσιμοι ἄνθρωποι νὰ τὸν ὀνομάσωσι σεμνοπρεπῶς *δημηγέτην, δημαγωγὸν, ξεβρακωτὸν*, ἴσως δὲ καὶ ἄθεον, διότι κατακρίνει τὰ σεβάσματα τῆς βαρβαρότητος λεβήανα, τὰ κατ' αὐτοῦ πατροπαράδοτα ἀγαθὰ, καὶ τὸν σεβασμιώτερον ἀπ' ὅλα σχολαῖσμον, τὸ ἌΝΘΡΩΠΟΝ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ. Ἄλλη, ἐπίσης φρικτὴ, δημαγωγία του εἶναι ἡ πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς ἰατροὺς παρακλήσεις νὰ θεραπεύωσι καὶ τῆς ψυχῆς τὰς ἀσθενείας, διδάσκουτες. Ἰατρός καὶ διδάσκαλος!! ὦ τῆς ἀναιρέσεως τῶν καθήκοντων! τοῦτο δὲ εἶναι ἀνυπόφερτον. Οἱ ἰατροὶ διδάσκουν μόνον εἰς τὰ βάρβαρα ἔθνη, ὅπου εἶναι ὀλίγος ὁ ἀριθμὸς τῶν διδασκάλων, ὅσον εἰς Γαλλίαν, Γερμανίαν, Ἀγγλίαν, κ. λ. Εἰς ἡμᾶς δὲ, ὅτινες, κρείττονι εὐδοκίμ, πλουτοῦμεν ἀπὸ λογιωτάτους, τὸ τοιοῦτον ἤθελεν εἶναι ὄχι μόνον περιττὸν, ἀλλὰ καὶ παράνομον. Διότι, οἱ μὲν ἰατροὶ νομιζόνται εἰς ἡμᾶς εὐγενεῖς καὶ ἄρχοντες ἐξοχώτατοι· οἱ δὲ διδάσκαλοι εἶναι εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀγενῶν, καὶ ἀμέσως ὑπὲρ τοὺς δούλους. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἰατροὶ φροῦσι *σαμμοροκάλπανα* καὶ

κίτρινα παπούτσια καὶ ἄλικά (ξανθὰ) τσαξύρια· οἱ δὲ διδάσκαλοι, παπούτσια ἔχουσι καλπάκια μαῦρα, ἢ σκούφους. τοῦτων οὕτως ἔχοντων, ἂν ὁ ἰατρός καταδεχθῆ νὰ διδάξῃ, πράττει ἀναμφιδόλως ἀνάξια τῆς εὐγενείας καὶ ἐξοχότητος του, καὶ ἀτιμάζει τὴν λαμπρὰν ἐνδυμασίαν του, ἃς ἦτον καὶ διδάσκαλος πρὶν γεῖναι ἰατρός. Ἡ πρόληψις αὕτη ὑπὲρ τῶν ἰατρῶν εἶναι διὰ πολλοὺς λόγους δικαία· πρῶτον, δεῦτερον καὶ τρίτον, διότι εἶναι συνήθεια· τέταρτον, διότι οἱ μὲν ἰατροὶ πλουτοῦσιν, οἱ δὲ διδάσκαλοι, ὄχι πέμπτον, διότι τὸ σῶμα εἰς τὰ εὐγενῆ ἔθνη εἶναι τιμιωτάτου πάντων τῶν ἐν ἀνθρώπῳ μερῶν, καὶ παρὰ πολὺ θατέρου, δηλονότι τῆς ψυχῆς, ὑπερκείμενον.

Ἰγναίετε, ἐλλόγιμοι ἐκδόται.

Ἐκ Βερσαλίων, 28. Σεπτεμβρίου, 1820.

Σ.

Προσθ. Ἄφ' οὗ ἐτελείωσα τὸ παρὸν, μανθάνω ὅτι ὁ Ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας ἐξείλεν εἰς Παρισίους ἕνα νέον διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν ζωγραφικὴν κατὰ Γεωρίαν καὶ πρᾶξιν, μετ' ἰατροῦ χρυσῶν ταγνίου.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑὶ ἈΓΓΕΛΙΑΙ.

Εἰς τὸν ἀ. Ἄρ. τοῦ Λ. Ἑρμοῦ ἔτ. 1819 σελ. 27—34 φαίνεται ἐπιστολὴ τοῦ κυρίου Γ. Κλεοβούλου περὶ τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου. Τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν λαβόντες ἐπεξεργασμένην μετ' ἀφορμῆς μεταβολῆς καὶ προσθήκας, τυπωμένην εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Ἰασίου, κρίνομεν νὰ μετατυπώσωμεν εἰς τὸν Λ. Ἐ., κηρύττουτες ὀμοῦ καὶ τὰς ἐφεξῆς καλὰς ἀγγελίας, κατὰ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν μεγάλου ὄφελος ἐκ τῆς θείας ταύτης μεθόδου, εἰσαγομένης ἤδη καὶ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς φιλῆς Ἑλλάδος.

Φ Ι Λ Ο Ι !

Ἴδου ἡ κατὰ τὴν αἴτησίν σας συνοπτικὴ ἐκθεσις τῆς νέας μεθόδου· τὸ πρᾶγμα ἦν δύσκολον καὶ ἐπίπονον λίαν, μάλιστα μεταξὺ τῶν τεσσούτων μου ἤδη ἐνασχολήσεων, ἀλλὰ δύσκο-

λάττερον μοι ἐφάνη τὸ νὰ μὴ εὐχαρισήσω τὴν ἀγαθόν τινα καὶ κοιναφελῆ βέβαια σκοπὸν ἔχουσαν περιέργειάν σας.

Ἡ νέα αὕτη Μέθοδος ἔλαβε διαφορὸς ὀνομασίας· ὀνομασθεῖσα, ὡς μὲν ἐκ τῶν τόπων Μιάδρας, καὶ Βρετανίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφευρέθη, Μαδριανή, καὶ Βρετανική· ὡς δὲ ἐκ τῶν νομιζομένων ἐφευρετῶν Βέλλου καὶ Λαγκασέρου, Λαγκασριανή καὶ Βελλική, καὶ κατ' ἄλλους Βελλολαγκασριανή.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὀνομάσθη καὶ αὐτοδιδασκτικὴ Selbstin-tion, ὡς διδασκόμενων τῶν παιδῶν τρόπον τινα αὐτῶν καθ' ἑαυτούς· μεταβῶσα δὲ κατὰ τὸ 1815 ἐκ τῆς Βρετανίας εἰς τὴν Γαλλίαν, ὀνομάσθη ἀλληλοδιδασκτικὴ Γαλ. Enseignement mu-tuel. Γερμ. Gegenseitiger Unterricht· ὀνομασία ἐκφράζουσα αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς Μεθόδου.

Ἡ βῆσις αὐτῆς, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς ὀνομασίας της εἶναι πασιδῆλον, εἶναι τὸ νὰ διδάσκωνται οἱ παῖδες ἀναμεταξύ των ἀμοιβαίως· οἱ πλέον προκομμένοι δηλαδὴ τοὺς ὀλιγώτερον.

Ὅλη ἡ πληθὺς τῶν μαθητῶν, ἔσοι καὶ ἂν ἦναι, ἐνὸς τοιούτου διδασκαλείου, διαιρεῖται εἰς ὀκτὼ τάξεις, ἐκάστη τῶν ὁποίων, εἰς ἂν ἦναι πολυπληθὴς, ὑποδιαιρεῖται εἰς κλάσεις.

Ἐκάστη τάξις, ἢ κλάσις συνίσταται ἐξ ἀριθμοῦ τινὸς παιδῶν, ἴσων δυνάμεων καὶ προόδων εἰς τὴν αὐτὴν ὕλην.

Τέσσαρες παῖδες, οἱ προκομμενέτεροι καὶ ἀξιώτεροι πάντων, κατὰ τὴν μάθησιν καὶ χρησθήσειαν, ἐκλεγόμενοι παρὰ τοῦ διδασκάλου, διορίζονται, ὡς ὑποδιδάσκαλοι, καὶ γενικοὶ ἐπιστάται ὅλων τῶν λοιπῶν μαθητῶν, ὀνομαζόμενοι γενικοὶ πρωτόσχολοι, ἢ κοσμήτορες.

Τὰ χρεῖα τούτων εἶναι οὐχὶ μόνον νὰ ἐπαγρυπνώσιν εἰς τὴν γενικὴν εὐταξίαν, καὶ νὰ διαδίδωσι τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς, καθ' ὃ μᾶθημα ἕκαστος εὐδοκίμει, ἀλλὰ καὶ νὰ διδάσκωσι καὶ ὀδηγῶσι τοὺς ὑφ' ἑαυτῶν εἰς τὰ χρεῖα των.

Ἐξ ἐκάστης τάξεως διορίζεται ὁ εὐδοκίμησας εἰς τὸ προδιδάχθην μᾶθημα μαθητὴς, ὡς διδασκάλος τῆς ἐπομένης τάξεως, εἰς τὸ ἀκόλουθον μᾶθημα, ὀνομαζόμενος πρωτόσχυλος τῆς δευτέρας τάξεως.

Οἱ μερικοὶ οὗτοι πρωτόσχολοι ὑπόκεινται εἰς τοὺς εἰρημίνους τέσσαρας, καὶ ὀδηγοῦνται παρ' αὐτῶν.

Ὅλοι οὗτοι οἱ γενικοὶ πρωτόσχολοι, κοσμήτορες, καὶ ἀπλῶς πρωτόσχολοι, ἢ μικροὶ διδάσκαλοι καὶ ἐπιστάται, ἔ-

χουσι τὸ δικαίωμα νὰ παιδεύωσι, καὶ νὰ ἀνταρμείδωσι τοὺς ὑποκειμένους των ἀμέσως, διὰ τὰ προγεγραμμένα, κατὰ τοὺς νόμους, σφάλματα, μετὰ τὰς διαρισμένους ἀναλόγους ποινάς.

Ὁ μὴ πειθόμενος εἰς τοὺς διαρισμένους νόμους τοῦ διδασκαλείου, ἔχει διὰ τελευταίαν του ποινὴν τὴν ἔξωσιν.

Αἱ σωματικαὶ ποιναὶ εἰς αὐτὰ τὰ διδασκαλεῖα εἶναι ἐξορισμένοι· ἔχουσι δὲ χώραν μόνον, ὅσαι κινεῦσιν ἀμίλλαν καὶ διεγείρουσι φιλοτιμίαν.

Ἐκαστος τῶν μαθητῶν, κατ' αὐτὴν, εὐρισκόμενος εἰς τὴν τάξιν του, κατέχει πάντοτε τὸν τόπον καὶ βαθμὸν, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ ἴδιος μετ' τὴν προσοχὴν, ἐπιμέλειαν, καὶ προκοπὴν του προποιομάζει, χωρὶς νὰ ἔχη ποτὲ ἐπιβρόχον τινα ἢ ἀέλισις τοῦ διδασκάλου· ἐπειδὴ, διὰ μὲν τὴν ἀμέλειαν καὶ ἀπροσέξειαν του, παιδεύεται μετ' τὸ χάσιμον τοῦ τόπου, ἢ ἀξίας του, καὶ ἐξ ἐναντίας, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴν, ἀνταρμείδεται, μετ' τὸν προβιβασμὸν, εἰς ἀξίαν μεγαλιτέραν, ἢ τόπον ἀνώτερον ταῦτα διενεργούμενα ἀμέσως, ἐνεργοῦσι θαυμασιώτατα.

Ἐντεῦθεν ἔπεται, οἱ μὲν πρωτόσχολοι, διὰ τὸν φόβον νὰ μὴ χάσωσι τὸ ἀξίωμα των, ἢ διὰ τὴν ἐλπίδα νὰ ἀντιβραβεύθωσι μετ' μεγαλιτέραν, νὰ ἐκπληρῶσι τὰ χρεῖα των μετ' μεγάλην ἀκρίθειαν. Οἱ δὲ μαθηταὶ διὰ τὴν ἐλπίδα νὰ τιμηθῶσι μετ' τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτόσχου, ἢ τόπον ἀνώτερον, ἢ διὰ τὸν φόβον νὰ μὴ χάσωσιν ὅπερ ἔχουσι, νὰ πείθωνται καὶ νὰ ἐκπληρῶσι τὰ προσετούμενα μετ' προσοχὴν καὶ ἀκρίθειαν, καὶ ἐν γενεῖ, νὰ διατηρῆται μεταξὺ αὐτῶν, μία γενικὴ ἀμίλλα καὶ ἐπιμέλεια.

Τέσσαρα τινὰ διδάσκονται ἐν γενεῖ οἱ παῖδες ἐνταῦθα συγχρόνως· ἀνάγνωσιν, γράψιμον, ἀριθμητικὴν, καὶ τὴν ἰσθρὰν κατήχησιν.

Ὅλα τὰ μᾶθηματα εἶναι συνταγμένα κατὰ συστηματικὴν σχεδὸν τάξιν, καὶ ἀκρίθειαν, χωροῦντα πάντοτε βαθμίδον ἀπὸ τὰ ἀπλᾶ καὶ εὐκόλα, εἰς τὰ συνθετώτερα καὶ δυσκολώτερα.

Διὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἀριθμητικὴν χρησιμεύουσιν ἀντὶ βιβλίων, πίνακες, εἴτε φύλλα χάρτινα, ἢ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους μόνον τυπωμένα, καὶ εἰς λεπτὰς σανίδας ἢ χαρτώματα προσκολλημένα, ἢ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, φυλαττόμενα εἰς πινακοθήκας, περὶ ἕκαστον, τῶν ὁποίων περὶ πού δέκα παῖδες ἀρθιαζόμενοι διαβάξουσιν.

Ἡ ὕλη αὐτῶν εἶναι τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα, προηγουμένων τῶν φωνηέντων, καὶ ἐπομένων τῶν συμφώνων, οὐχὶ κατ' ἀλφαιβητικὴν τάξιν, ἀλλὰ καθ' ἣν ἔχουσι γραμματικὴν συγγένειαν καὶ προφοράν.

Τοιαῦται εἶναι ἐν συνόψει αἱ ἀρχαὶ καὶ ὁ μηχανισμὸς αὐτῆς· ἐκ δὲ τούτων καὶ ἐκ τῶν διακρίσεων ἀναφορῶν τῶν διαφόρων τούτου τοῦ εἶδους κατασημάτων, φαίνονται σαφῶς τὰ προτερήματα καὶ ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆς, ὡς πρὸς τὴν παλαιὰν μέθοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν διδάσκεται, κατὰ δυσυχίαν, εἰσέτι ἡ νεολαία τῆς πάσαις εὐκλεοῦς πατρίδος μας.

Κατ' ἐκείνην κινδυνεύει ἐν πρώτοις ἡ ὑγεία τῶν παιδῶν, διὰ τὸ ἐναντίον εἰς τὴν ζωηρὰν φύσιν αὐτῶν ὀλοημερινὸν κεκοφρὸς κάθισμα, τὸ ὅποιον βλάπτει τὸ σῶμα καὶ ἀπονεῖ τὴν ψυχὴν· ἐν ᾧ κατ' αὐτὴν, εὐρισκόμενοι οἱ παῖδες εἰς κίνησιν, συντηροῦσι κάλλιστα καὶ τὴν σωματικὴν εὐρωσίαν καὶ τὴν πνευματικὴν ζωηρότητα.

Ἐκείνη, μὲ τὸ ἀμέθοδον, μονότονον, καὶ ἀκατάληπτον τῆς ὕλης, γεννᾷ ἀποστροφήν καὶ ἀπέχθειαν εἰς τὴν μάθησιν.

Αὕτη διὰ τὸ εὐμέθοδον, ποικίλον, σύντομον καὶ εὐληπτον, διεγείρει φιλομάθειαν.

Ἐκεῖ διὰ τὸ ἀκατάληπτον τῆς ὕλης δὲν μανθάνουσι τι περισσότερον ἀπὸ τὸ διάβασμα, ἐνταῦθα δὲ διὰ τὸ εὐληπτον καὶ πρόσφορον, μανθάνουσι· ἔχει μόνον τὰ πρὸς τὸν Θεόν, Ἱερατεῖον, Γουεῖς, καὶ Πατρίδα χρέιτων, ἀλλὰ πλουτίζονται καὶ μὲ παμπόλλους σοφίας γνώμας καὶ ἀξιώματα, τὰ ὅσα χρησιμεύουσι εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς καινότες διὰ τὰ ζῆ τιμίως καὶ ἐναρέτως.

Ἐκεῖ ἡ ταραχὴ τῶν μαθητῶν καὶ αἱ κρυφαὶ τοῦ διδασκάλου εἶναι ἀφευκτοί, ἐνταῦθα ἡ εὐταξία καὶ ἡσυχία εἶναι φυσικὸν ἐπόμενον.

Κατ' ἐκείνην ἐξερχόμενα τὰ παιδιὰ τῶν σχολείων πτεροδολοῦσι καὶ κἀμνοῦσι διαφόρους ἄλλας ἀταξίας καθ' ὁδόν, εἰς αὐτὴν διορίζονται κοσμητορες, οἱ φρονιμότεροι παῖδες ἐκάσθης ἐνορίας, οἵτινες οὐχὶ μόνον ὀδηγοῦσι τοὺς λοιποὺς εἰς τὰς οἰκίας, ἀλλὰ καὶ τὰς εορτὰς καὶ Κυριακάς εἰς τὴν ἐκκλησίαν μὲ εὐταξίαν, καὶ παρατηροῦσι τὸ ἐκεῖ φέρσιμόν τω.

Κατ' αὐτὴν μανθάνει τὸ παιδί τόσα καὶ τόσον καλὰ εἰς

ἓνα χρόνον, ὅσα καὶ ὡς, κατ' ἐκείνην οὔτε εἰς τρεῖς χρόνους ἢ ἴσχυται.

Κατ' ἐκείνην εἰς διδάσκαλος δὲν ἢ ἴσχυται νὰ διοικήσῃ πλέον τῶν 50 παιδῶν, καὶ κατ' αὐτὴν 500 ἢ καὶ 1000 μὲ εὐκολίαν.

Κατ' αὐτὴν, διὰ νὰ διδαχθῶσι 500 παῖδες ἀνάγνωσιν ἐλευθέραν, γράψιμον, κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττον τακτικόν, τὴν Ἱεράν κατήχησιν τῆς πίστεως, τὰ τέσσαρα πάθη τῆς ἀριθμητικῆς, καὶ τὴν σύνοψιν τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, χρειάζεται εἰς διδάσκαλος, εἰς χρόνος, μίαν κατοικίαν, ἐν σῶμα Πινάκιον, μὴ τιμώμενον πλέον τῶν 10 ἢ 15 γρῶσ. καὶ 500 ἀδάκια (πλάκες λίθιναι) καὶ κονδύλια, ἐκτιμώμενα περὶ 600 γρῶσ.· ἐν ᾧ κατ' ἐκείνην, διὰ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν παιδῶν, χρειάζονται τοὐλάχιστον 3 χρένια, 10 διδάσκαλοι, 10 κατοικίαι, 500 φυλάδες, καὶ ἄλλοι τόσοι δακτύλοι, ψαλτήρια, καὶ ἀπόστολοι, καὶ 9000 γρῶσ. διὰ χαρτὶ καὶ μελάνην κ. τ. λ. πρὸς 6 γρῶσ. ἐτησίως διὰ καθ' ἓνα παιδί.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐξοδεύονται κατ' αὐτὴν τὴν μέθοδον ἡδη, διὰ τετραετῆ διδασκαλίαν 1000 παιδῶν, 10004 γρῶσ.· ἐν ᾧ κατὰ τὴν παλαιὰν ἐχρειάζοντο 196737 γρ. Ὅποια διαφορὰ τῶν ἐξόδων, καὶ ἐπομένως ὅποια εὐκολία εἰς τὸν πολυπλασιασμὸν τῆς μαθήσεως.

Κατ' ἐκείνην, καὶ ἂν ὑποθέσῃς τὸν διδάσκαλον νὰ διδάσκη 60 παῖδας, 6 ὥρας καθ' ἑκάστην κατὰ συνέχειαν, δὲν ἀναλογεῖ εἰς ἑκάστην παιδί, παρὰ 7 λεπτά τὴν ἡμέραν μόνον, καὶ ἀκολουθῶς 40 ὥραι μόνον εἰς ἐν ὀλοκλήρον ἔτος· ὁ δὲ λοιπὸς καιρὸς ὑπάγει χαμένος· ἐπειδὴ ἐν ᾧ αὐτὸς διδάσκει τὸ ἐν, τὰ ἄλλα 49 μένουσιν ἄργα, ἢ καὶ παίζουσι· κατ' αὐτὴν ὁμοίως, ἐνασχολούμενα ὅλα τὰ παιδιὰ συγχρόνως, δὲν χάνουν οὔτε στιγμήν.

Ἦκεῖ ὅταν σφάλῃ τὸ παιδί, κείνους οὔτε τὸ παρατηρεῖ, οὔτε τὸ διορθῶν· ἐν ᾧ ἐδῶ ὁ διορθωτὴς ἴσχυται πλησίον του μ' ἄκραν προσοχὴν, διὰ τὴν ἀπάσθη τὸν τόπον του· καὶ οὕτως ὅλοι εὐρίσκουσιν ὁμοίαν τὸν ἀνήκοντα καὶ ἀνάλαγον τόπον καὶ βαθμὸν, καὶ οὔτε οἱ ἐπιμελεῖς καὶ εὐρυεῖς ἐμποδίζονται ἀπὸ τοὺς ἀμελεῖς καὶ ἀρρεῖς, οὐτ' αὐτοὶ παρασύρονται ἀπ' ἐκείνους ἀνωφελῶς.

Καὶ ἐν γένει ἡ μέθοδος αὕτη ἀπέδειξε διὰ τῶν πραγμά-

του τὴν μέχρι τοῦδε τοσαῦτον ἐπίπουν καὶ βαρεῖαν φοιτείαν διὰ διδασκαλίαν, μίαν τερπνὴν καὶ εὐκόλου ἐνασχόλησιν, καὶ ἐν εἶδος παιγνίου, τὸ ὁποῖον ἐν ᾧ ἐκτυλίττει τὰς λογικὰς δυνάμεις, δὲν κουράζει τὰ ὄργανα.

Καὶ ἡ πρὸς τὰ ἦθη καὶ πολίτευμα τῶν παιδῶν ἐνέργεια αὐτῆς εἶναι δρασκευτάτη, ὅχι μόνον διότι ὅλα τὰ μαθήματα ἔχουσι διὰ βάσιν τὴν Ὀρθοκείαν καὶ Ἠθικὴν, ἐξ ὧν μανθάνει τις τοὺς κανόνας τῆς τιμίας καὶ ἐναρέτου ζωῆς, ἀλλὰ καὶ διότι γυμνάζονται οἱ παῖδες ἐκ νεότητος νὰ βάλλωσιν εἰς πρᾶξιν, ὅσα διδάσκονται καὶ μανθάνουσιν: οἷον νὰ φοβῶνται τὸν Θεόν, νὰ σέβωνται τὸ Ἱερατεῖον, νὰ τιμῶσι τοὺς γονεῖς, νὰ πειθῶνται εἰς τοὺς μεγαλιτέρους των, ν' ἀγαπῶσι τοὺς ὁμοίους των, καὶ νὰ φέρωνται μὲ χρησιμῆσαν καὶ εὐγένειαν πρὸς πάντα ἄνθρωπον.

Ἀπὸ χρησιμῆσαν καὶ τοιοῦτων ἀρετῶν παραδείγματα τῶν εἰς τὰ τοιαῦτα σχολεῖα συχναζόντων παιδῶν, γέμουσι τὰ περὶ αὐτῆς γραφέντα βιβλία. Οἱ ἴδιοι γονεῖς ἐκπλήττονται διὰ τὴν εἰς τὸ κρεῖττον ταχθεὶν μεταβολὴν τῶν ἰδίων των τέκνων, εὐθὺς ἀφ' οὗ ἀρχίσωσι νὰ ὑπάγωσιν εἰς αὐτὰ τὰ σχολεῖα. Ἄλλ' ἀφ' οὗ ἀπαξ ἐντυπωθῆ ἡ ἀρετὴ εἰς τὴν καρδίαν τῆς νεολαίας, ποῖα περιρροίαι ἡμπορεῖ νὰ τὴν ἐξαλείψῃ;

Τρεῖς μῆνες μόλις ἤδη παρήλθον, ἀφ' οὗ ἐσυστήθη τὸ ἐν ταῦθα ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον, καὶ οἱ εἰς αὐτὸ φοιτῶντες παῖδες διακρίνονται ἤδη, καίτοι ἑτερόηλωστοι, ἀπὸ τοὺς λοιποὺς, διὰ τῆς εὐσημοσύνης, εὐταξίας καὶ χρησιμῆσαν, ἣν ἕκαστος φιλόνηρος παρατηρεῖ εἰς αὐτοὺς ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ, μ' ἀρήτων ψυχικῆν χαρὰν.

Ὁ παῖς διδάσκων ἐν ταύτῳ καὶ διδασκόμενος, μανθάνει νὰ διοικῆ καὶ νὰ ἀρχηται, νὰ προσάξῃ καὶ νὰ πειθῆται, κατὰ τὰς διαφόρους ἀναφορὰς του· μάθημα ἀναγκαιότατον εἰς τὸν καθ' ἕνα, ἐπειδὴ καὶ καθεὶς εἶναι, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ἀρχὴν καὶ ἀρχόμενος.

Ἐπι τὸ διδάσκων καὶ ἀρχων, ἐν ᾧ ἀποκαθίσταται ὁ καθρέπτης τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἠθῶν τῆς μελλούσης ζωῆς τῶν παιδῶν, τοὺς προπαρασκευάζει, καὶ ὡς μέλλοντας πατέρας, διὰ τὴν ἀγωγὴν καὶ διοίκησιν τῶν ἰδίων τέκνων των.

Τοιαῦτα εἶναι ἐν γένει τὰ προτερήματα αὐτῆς. Ἡ δὲ μητρική, ὡς καὶ ὅλων τῶν κοινωφελῶν γνώσεων, ἐξάθη ἡ ἀ-

νάγκη. Ἡ ἀρχὴ τῆς εὐρίσκειται εἰς τὰ ἀρχαιότατα ἔθνη, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐχομένης· πλὴν εἶχε χαθῆ καὶ αὐτὴ ὁμοῦ μὲ τὰ λοιπὰ κατὰ τῆς ἀρχαιότητος· ἀνευρεθεῖσα ὅμως πάλιν πρὸ ὀλίγου εἰς τὰς Ἰνδίας, ἐκαλλιεργήθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπὸ τὴν προσασίαν αὐτῆς τῆς διοικήσεως, καὶ τὸν ζῆλον τῆς ἐν Παρισίοις πρὸς βελτίωσιν τῆς φοιτεῖας διδασκαλίας φιλονηροῦ Ἐταιρείας. Ἡ Γαλλία ἀριθμεῖ ἤδη ὑπὲρ τὰ 1500 τοιαῦτα σχολεῖα, καὶ καθ' ἑκάστην πολλαπλασιάζονται, καὶ ἐλπίζει νὰ ἰδῆ δι' αὐτῆς ἐν τὸς ὀλίγου τὴν νεολαίαν τῆς χρησιμῆσαν, καὶ τὸν λαὸν τῆς πλέον φωτισμένον καὶ χριστιανικώτερον.

Περὶ 70 ἄλλαι μερικώτεραι ἑταιρεῖαι ἐσυστήθησαν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας, προσητεύουσαι τὴν προαγωγὴν τῆς μεθόδου. Ἐν Παρισίοις καὶ ἄλλῃ β'. ἔλαβε σύστασιν, ἐνασχολουμένη εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς μεθόδου εἰς τὰ ἑξωτερικὰ μέρη. Ὅποῖος φιλόνηρος σκοπός!

Καὶ ἡ Ἀγγλία, ἡ τις οὐχὶ μόνον διδάσκει τὴν νεολαίαν τῆς καθ' αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ μετέφερε καὶ μεταφέρει καθ' ἑκάστην πολλὰ ἄγρια ἔθνη τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ κόσμου, ἐκ τῆς εἰδωλολατρίας εἰς τὴν χριστιανικὴν πίσιν, δὲν ἀριθμεῖ ὀλιγοτέρας παρρησίας φιλονηροῦ ἑταιρείας, ἐξ ὧν, ἡ πρὸς ἐξέπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, εὐδοκίμει κάλλιστα, καὶ χωρεῖ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Συνασπιστάτου.

Ἡ Ῥωστικὴ διοίκησις ἔπεμψεν εἰς Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν ἄνδρας σημαντικοὺς ἐξεπίτηδες, διὰ νὰ τὴν μεταφέρῃ εἰς τὴν ἐπικράτειάν της· καὶ ἤδη ἀρχισε νὰ φωτίζῃ καὶ νὰ ἡμερῶνῃ τὰ ἦθη τῶν λαῶν της.

Ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, ἡ Σερβία, ἡ Ἑλβετία, καὶ ὅλαι σχεδὸν αἱ Ἑυρωπαϊκαὶ διοικήσεις ἀγωνίζονται νὰ βελτιώσωσι τὰ ἦθη τῶν ὑπηκόων των δι' αὐτῆς. Πάμπολλα τοιαῦτα σχολεῖα ἐσυστήθησαν καὶ συσταίνονται καθ' ἑκάστην καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἡ Ἀμερικὴ, τὰ μεσημερινὰ τῆς Ἀφρικῆς, καὶ Ἀσίας, καὶ ἐν γένει ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῆς γῆς ἀπολαμβάνουσι τὰ καλὰ της. Καὶ τίς βλέπων τὴν εὐκολίαν της, τὰ μεγάλα της ἀποτελέσματα, ἡμπορεῖ νὰ μὴ τὴν ἐναγκαλισθῆ; Οἱ πτωχοὶ βελτιοῦσι τὴν τύχην των, οἱ πλουσιοὶ διασκεδάζουσιν εὐχαρίως τὸν ὀχληρὸν καιρὸν τῆς ζωῆς των, οἱ τεχνίται ὀλιγοτεύουσι τοὺς κόπους των, οἱ φυλακω-

μένοι διορθώσιν εἰς τὸ κρεῖττον τὴν ζωὴν των, καὶ ἐν γένει, αὐτὴ βελτιοῦσα τὴν κοινὴν ἀγωγὴν καὶ ἡθὴ, ὀλιγοσέυει τὴν κακίαν ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἡ ἰδίᾳ πείρα τ' ἀπέδειξε.

Ὁ Κ. Ηαπὲ ἑμιλλῶν, κατὰ τὸ 1812 εἰς τὸ δημοτικὸν βουλευτήριον τοῦ Λονδίνου, περὶ τῶν εὐκταίων ἀποτελεσμάτων τῆς κοινῆς ἀνατροφῆς, εὐρίσκει ἀπὸ τὰ κατὰ καιρὸν κατὰ τὰς καὶ ἀκριβεῖς ὑπολογισμοὺς τῆς βουλῆς, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν κακούργων εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὡς πρὸς ἐκεῖνον, τῶν εἰς τὴν Σκωτίαν, εἶναι, ὡς 10 πρὸς 1· καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν Σκωτίαν, ὁ μεταξὺ τοῦ πλήθους ἀριθμὸς τῶν εἰδῶτων ἀναγινώσκων καὶ γράφων εἶναι, ὡς 10 πρὸς 1 Ἀγγλον, ἔπεται ἀνεύκτως, τ' ἀματήματα ν' αὐξάνωσιν ἀναλόγως μὲ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς καὶ χριστιανικῆς διδασκαλίας. Ἄλλα ποία ἄλλη μέθοδος εἶναι προσφορωτέρα διὰ νὰ πολλαπλασιασθῇ τὴν ἠθικὴν αὐτὴν καὶ χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ἀπὸ τὴν, περὶ ἧς ὁ λόγος;

Αὕτῃ εὐκόλυνεν οὐχὶ μόνον τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαϊκῶν μαθημάτων, ἀλλὰ προσαρμοσθεῖσα καὶ εἰς πολλὰς ἐπισημίας καὶ κοινοφελεῖς γνώσεις, ἀπεκατέστησε κοιντέριον καὶ ἀφελικωτέραν τὴν διδασκαλίαν των. Ἡ Γραμματικὴ, ἡ Μαθηματικὴ, ἡ Γεωγραφία, ἡ Ἱστορία, κ. τ. λ. διδάσκονται ἤδη κατ' αὐτὴν εὐκολώτερα καὶ κοινοφελέστερα· εἰς τὰ σχολεῖα δὲ τῶν κορασίων, καὶ τὸ κέντημα, βράφιμον, καὶ πλέξιμον μὲ μεγάλην εὐκολίαν.

Αὕτῃ, ἂν καὶ φαίνεται, ὅτι εἶναι οἰκεία μόνον διὰ τοὺς παῖδας, δὲν εἶναι ἡμῶς ὀλιγώτερον καὶ διὰ τοὺς τελείους ἀνδρας· καὶ ἂν εἰς τοὺς πρώτους εἶναι τεραπνὴ, καὶ διεγείρει ἁμιλλάν, εἰς τοὺς δευτέρους εἶναι θελητικὴ, καὶ διερεθίζει τὴν φιλαυτίαν. Πάμπολλα τοιαῦτα σχολεῖα ἐσυστήθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, εἰς τὰ ὅποια τρέχει ὁ λαὸς τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς, καὶ μανθάνει νὰ διαβάξῃ, καὶ διδάσκηται τὰ χριστιανικά του καθήκοντα, καὶ ἠθικά του χρέη.

Τὰ Γαλλοῦσικὰ κρατεῦματα διατρίβοντα εἰς Γαλλίαν, ἐδιδάχθησαν νὰ διαβάξωσι καὶ νὰ γράψωσι τὴν πατρίον των γλωσσῶν. Καθ' ἐν βασιλικὸν θεσπισμα ἐδιωρίσθη νὰ συζητῶσι τοιαῦτα σχολεῖα, δι' ὅλα τὰ κρατιωτικὰ τμήματα τῆς Γαλλίας, ἐνθα διδασκόμενα τὰ γράμματα, μανθάνουσι νὰ ἐκπληρώσι καὶ τὰ χρεῖ των ἀκριβέστερον.

Διὰ τὰ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα αὐτῆς κοινοφελῆ προτεήματα, φιλονεικοῦσι τὰ ἔθνη, ποῖον νὰ οἰκαιοποιή τὴν δόξαν τῆς ἐφευρέσεώς της· πλὴν καὶ ἡ δόξα αὕτη ἀνήκει εἰς τοὺς ἡμετέρους προγόνους, καὶ ἡ ἀρχὴ της εὐρίσκεται καὶ εἰς αὐτὴν τὴν θείαν γραφήν.

Ἰωθάρ, ὁ γαμβρὸς τοῦ θεόπου Μωϋσέως, εἶναι ὁ ἐπινοητής τῆς εἰς διαφόρους τάξεις καὶ κλάσεις διαιρέσεως τῶν μαθητῶν, καὶ τῆς ὑπ' ἀλλήλου πειθαρχίας, (κεφαλαίω Η'. τῆς ἐξόδου· καὶ Α'. δευτερονομίου), συμβουλεύσας τὸν Μωϋσῆ, νὰ ἐκλέξῃ ἀπὸ παντός τοῦ λαοῦ, ἀνδρας δυνατοὺς θεοσεβῆς, ἀνδρας δικαίους, μισοῦντας ὑπερηφάνειαν, καὶ νὰ τοὺς καταστήσῃ ἐπ' αὐτῶν χιλιάρχους, ἑκατοντάρχους, πετηκοντάρχους, καὶ δεκάρχους, διὰ νὰ κρίνωσι τὸν λαὸν κ. τ. λ.

Ὁ πολυμαθὴς Πλούταρχος ἐκέλευεν τὴν νομοθεσίαν τοῦ Νομοθέτου τῶν Λακεδαιμονίων Λυκούργου, εἰς τὸν βίον του διεγείρει, ὅτι ὁ σοφὸς οὗτος καὶ φιλόανθρωπος νομοθέτης, διέχευε τοὺς παῖδας εἰς διαφόρους τάξεις καὶ κλάσεις· εἰς ἑκάστην τῶν ὁποίων ἐδιώρισεν, ὡς διδάσκαλον καὶ ἄδηγόν τὸν ἰσχυρότερον καὶ φρονιμώτερον, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπετάσσοντο ὅλοι οἱ λοιποί. „Τῶν δὲ Σπαρτιατῶν τοὺς παῖδας οὐκ ἐπ' οἰνητοῖς οὐδὲ μισθοῖς ἐποιήσατο παιδαγωγούς ὁ Λυκούργος, οὐδὲ ἐξῆν ἐκάστῳ τρέφειν, οὐδὲ παιδεύειν, ὡς ἐβούλετο, τοῦ ἴον, ἀλλὰ πάντας εὐθὺς ἐπταετῆς γενομένους, παραλαμβάνων αὐτοὺς, εἰς ἀγέλας κατελόχιζε, καὶ συννόμους ποιῶν καὶ συντρόφους μετ' ἀλλήλων εἵλιζε συμπαιζειν καὶ συσχολάζειν· ἀρχόντα δ' αὐτοῖς παρίστατο τῆς ἀγέλης, τὸν τῷ φρονεῖν διαφέροντα, καὶ θυμοειδέστατον ἐν τῷ μάχεσθαι, καὶ πρὸς τοῦτον ἀφειρώων, καὶ προσάττατος ἠκραῶντο, καὶ κολάζοντος ἑκατέρου, ὥστε τὴν παιδείαν εἶναι μελέτην εὐπειθίας“.

Ἀναγινώσκων τις καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος, δύναται νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸν δὲν ἦτον ἀγνωστος ἡ μέθοδος.

Ὅ, τι ἁμῶς ἀποφασιστικῶς ἀποδεικνύει τὴν μέθοδον ἐφευρέμα ἑλληνικόν, εἶναι τὸ ἐξῆς.

Γάλλοις, εἰς τὴν τῶν Ἀθηναίων περιγραφήν του, ἐκδοθεῖσαν ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1875 ἔτος, λέγει τὰ ἐξῆς· Ὀδηγοῦμενοι ἀπὸ τοῦ γενιτζάρου μας περιερχόμεθα τὰς Ἀθήνας· ἀφίοντες τὴν ἀγορὰν πρὸς τὰ ἄριστερά, ἐπεράσαμεν

τήν ὁδὸν τοῦ Κεραμικοῦ, χωρὶς νὰ προσέξωμεν εἰς ἄλλο τι· ἐν ᾧ ἐπλησιάζομεν εἰς τοὺς τελευταίους τῆς πόλεως οἴκου, πρὸς τὸ μέρος τοῦ ναοῦ τοῦ Θησέως, κειμένου εἰς τὴν ὁδὸν τῆς Ἀκαδημίας, μᾶς ἀδήγησεν ὁ γενίτζαρος εἰς ἕνα Γραικὸν διδάσκαλον φιλοντου, διὰ νὰ ἰδῶμεν τὴν μεθοδὸν του. Μεγάλισιν λύπῃν ἠσθάνθημεν, ἀναπολοῦντές τὴν σοφίαν τοῦ Πλάτωνος, Ζηνῶνος, Ἀριστοτέλους, καὶ ἄλλων, καὶ βλέποντες εἰς τὸν τόπον τῶν θείων ἐκείνων ἀνδρῶν, ἕνα ἀπλοῦν ἀνθρώπου. Ἡ λύπη κατέσπαραξε τὴν ψυχὴν μας, ὅταν ἠκούσαμεν ἀπὸ τὸν γενίτζαρον μας, ὅτι ὁ διδάσκαλος ἦν τεχνίτης.

Ἐμῶντες εἰς τὸ σχολεῖον, ἴδμεν ὑπὲρ τῶν τριάκοντα μαθητῶν καθημένους ἐπὶ θρανίων, καὶ ὀδηγουμένους ἀπὸ τὸν διδάσκαλον εἰς ἀνάγνωσιν. Ὁ διδάσκαλος μᾶς ἐδεχθῆ μετὰ περιποιήσεως. Ὁ γενίτζαρος τὸν ἐπαρκεύατο, νὰ ἐξάκολουθήσῃ τὸ μάθημα, διὰ νὰ ἰδῶμεν τὴν μεθοδὸν του. Τούτου γενομένου, τὴν εὐραν εὐφρασεσάνην καὶ πολὺ ἐντελεσεραν τῶν ἐδικῶν μας μεθόδων. Ὅλη ἡ κλάσις ἀνεγίνωσκε συγχρόνως, χωρὶς νὰ συμβῆ οὐδὲ ἡ παραμικρὰ σύγχυσις, καὶ πᾶς μαθητῆς ἐπρόσθεεν, ἐν ᾧ ἀνεγίνωσκον οἱ ἄλλοι. Τὰ βιβλία τῶν ἦσαν ὅλα ὅμοια· ἂν οἱ μαθηταὶ ἦσαν τριάκοντα, τοῖς ἐδίδεν ὁ διδάσκαλος πρὸς ἀνάγνωσιν τριάκοντα λέξεις διαφόρων ἀγγλαδιαδόχων φράσεων. Ὁ πρῶτος μαθητῆς ἀνεγίνωσκε τὴν πρῶτην λέξιν, ὁ δευτέρος, τὴν δευτέραν, ὁ τρίτος τὴν τρίτην, καὶ οὕτως ἐφ' ἑξῆς. Ὅταν ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἀνεγίνωσκον ὅλα καλά, ἔδιδεν αὐτοῖς ἄλλας τριάκοντα.

Ἐάντις τῶν μαθητῶν ἐσφαλεν, ἐδιορρόνετο ἀμέσως ἀπὸ τὸν πλησίον του, καὶ οὕτως πάλιν ἀπὸ τὸν ἐδικόν του, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς οἱ ἄλλοι. Τοιοῦτος τρόπος ἀνεγίνωσκοντο αἱ τριάκοντα λέξεις. Οἱ μαθηταὶ ἐβιάζοντο νὰ προσέχωσι πάντοτε, καὶ νὰ κναι ἐκαστος μαθητῆς ἑτοῖμος νὰ ἀναγνώσῃ εἰς τὴν σειρὰν τὴν τυχοῦσάν του λέξιν. Πᾶς μαθητῆς ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ἀναγνώσῃ καλλιώτερον τῶν ἄλλων· ὥς μία γενικὴ φιλοτιμία ἐκυρίευε τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν μαθητῶν. Αὐτοὶ δὲν ἐκάθητο πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, ἀλλ' ἐκεῖνος θεςτις εἰς ἕν μάθημα ἦσαν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κλάσεως, εἰς ἕν ἄλλο μάθημα, ἐκάθετο εἰς ἄλλον ἀδιώριστον τόπον· τοῦτο δὲ ἐγίνετο, διὰ νὰ ἐμποδίζηται ἐν ἄτοπον, τὸ ὅποιον ἐδύνατο νὰ ἀκολουθήσῃ, ἂν οἱ μαθηταὶ ἐκάθητο πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν τόπον· ἐπειδὴ

τίτε πᾶς μαθητῆς, ἤθελε προμελετᾶ τὰς λέξεις μόνον, ἄς ἐμελλε νὰ ἀναγνώσῃ. Ἴδου μὲ ποῖον τρόπον ἐδιδάσκετο ὅλη ἡ κλάσις ἐν κοινόν μάθημά, ὅσον πολυάριθμος καὶ ἂν ἦτον. Ὁ διδάσκαλος ἐν ταῦτῳ ἐκοπίαζεν ὀλίγον, μὴ ἂν ὑπόχρεος ἦ διδάσκει ἕνα ἕκαστον τῶν μαθητῶν ἰδιαίτερος.

Ἐκ τῶν ἀναφερθεῖσάν μαρτυριῶν, ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ μεθοδος εἶναι γέννημα ἑλληνικόν, καὶ ἡμετέρα κληρονομία! δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη τῆς σοφῆς Εὐρώπης δὲν συνέδραμον εἰς τὴν τελειοποίησίν της, ἡ ἴσως καὶ τὴν ἀνεύρου ἐκ νέου, ἀπωλεσθεῖσιν ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, σὺν τοῖς λοιποῖς ἀριστουργήμασι τῆς ἀρχαιοτήτος. Τὰ μέρη αὐτῆς ἐπενοήθησαν καὶ ἐβάλλησαν εἰς χρῆσιν ἀναμνηροῦ ὑπὸ πολλῶν διδασκάλων εἰς πολλὰ σχολεῖα, πλὴν ἡ νεωτέρα μόρφωσις της χρεωθεῖται εἰς τὸν δόκτορα Βέλλον, καὶ Λαγκακάστρον· ἂν καὶ πολλοὶ ἀποδίδωσιν αὐτὴν εἰς πολλὰ ἄλλα ἀρχαιότερα ἔθνη. Ὁ Ῥωμῶνος παιδαγωγὸς Κουτιλιαῦος ἀναφέρει ὀρθῶς, ὅτι διὰ τοὺς παῖδας ἐν τῷ ἀναγνώσκῃν ἄλλο τι τερπνότερον καὶ εὐκολώτερον δὲν δίδεται, ἀπὸ τὸ νὰ ἔχωσι διὰ παράδειγμα τοὺς συνομιλήκουσται. Κατὰ διηγήσεις καὶ περιγραφὰς τινῶν περιηγητῶν, φαίνεται, ὅτι εἰς τινὰ μέρη τῶν Ἰνδιῶν ἦτον συνήθεια ἐξ ἀνημνηνεύτων αἰώνων ἔτι, οἱ παῖδες νὰ βοηθῶσιν ἀλλήλοις ἐν τῷ μαθάνειν· ὡς Pietro della Valle ἀναφέρει εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν Ἰνδιῶν γενομένην κατὰ τὸ 1623. Οἱ Γάλλοι φιλονεικοῦσιν ὁμοίως, ὅτι ἡ ἐφεύρεσις τῆς Μεθοδου εἶναι ἐδική των, ὡς φαίνεται εἰς ἕν σύγγραμμα, τυπωθὲν ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1768 μετὰ τὸν τίτλον, „Μεθοδος πρακτικὴ τῆς ἀναγνώσεως. Ὁ κύριος Herbault ἐμεταχειρίσθη αὐτὴν κατὰ τὸ 1747 ἐν τῷ ἐν Παρισίοις νοσοκομείῳ τῆς εὐσπλαγχνίας. Hospice de la pitié.

Καὶ ὁ ἰππεὺς κύριος Πλουλέτος τὴν ἐμεταχειρίσθη ὁμοίως κατὰ τὸ 1772 ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ δεκάτου τέταρτου, παρ' οὗ καὶ ἐβραβεύθη βασιλικῶς (ὡς φαίνεται εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς Γενέθρας τοῦ 1777 ἔτους). Κατὰ τὸ 1789 ὅμως ἔτος ἐξέβη ἡ νεωτέρα της ἐφεύρεσις εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας εἰς τὸν μυχὸν Κορμάντελ, πλησίον τῆς Μάδρας, παρὰ τοῦ Ἄγγλου δόκτορα Βέλλου, ὅπου ὁ φιλόανθρωπος οὗτος ἀνὴρ ἐδιοίκησε τὸ σχολεῖον 7 ἔτη ὀλίκληρα, καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του

Ἀγγλίαν, κατὰ τὸ 1796 ἐξέδωκε συνοπτικὴν περιγραφὴν τῆς Μεθόδου.

Κατὰ τὸ 1798 ἐσύστησε σχολεῖον εἰς τὸ Λονδίνον ὁ κύριος Λαγκασκός, καὶ παραδεχθεὶς πολλὰ πάντως παιδιὰ εἰς τὸ σχολεῖόν του ἐβίασθη, διὰ τὸ οικονομικόν, νὰ διορίσῃ διὰ διδασκάλους ἐκ τῶν παιδῶν τοῦς δυνατωτέρους, καὶ νὰ μεταχειρισθῇ ἀντὶ βιβλίων, τοῦς πίνακας, καὶ οὕτως ἀπεκατέστη, χωρὶς νὰ ἔχη προτιητερινὴν ἰδέαν τῆς μεθόδου, ἐφευρετῆς καὶ εἰσηγητῆς αὐτῆς εἰς τὴν φίλιν του πατρίδα. Κουάκερος ὢν ἕμως τὴν αἴρεσιν, κατετρεχὴ θεινῶς τὸ σχολεῖόν του ὑπὸ τοῦ τοπικοῦ Ἱερατοῦ, ὥστε καὶ εἰς φυλακὴν ἐβλήθη διὰ τὴν φιλανθρωπίαν του· εὐίκησεν ἕμως, διὰ βοήθειαν τινῶν φιλανθρώπων φίλων του, καὶ συνδρομῆς τῆς διοικήσεως, ὅλα τὰ ἐμπόδια, καὶ οὕτως ἐσύστη ἡ σχολή του, καὶ ἐκτάνθη εἰς ὅλην τὴν Ἀγγλίαν, πρὸς κοινὸν ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητος. Περιωρίζετο ἕμως ἡ ἀφέλειά της μόνον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ εἰς τινὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας, ἕως ὅτου, μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1815 εἰρήνην διαβάντες οἱ σοφοὶ Γάλλοι εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τὴν μετέφερον εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ καλλιεργῆσαντες καὶ τελειοποιήσαντες αὐτήν, διέδωκαν τὰ καλὰ της εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ τὴν ἐνηγκαλίσθησαν ὅλοι αἱ σοφοὶ διοικήσεις. Τοιαύτην ὑπεράσπισιν καὶ περιθάλψιν ἤξιοθῆ καὶ ἀξιοῦται καὶ ἐν Μολδαυίᾳ ἡδὴ ὑπὸ τοῦ φιλανθρώπου καὶ φιλαμούτου ἀδελφοῦ του Μιχαὴλ Σούτζου, τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου, καὶ ὁλοκλήρου τοῦ Ἱερατικοῦ τάγματος, καὶ τῶν εὐγενεστάτων καὶ φιλοκάλων ἀρχόντων, πρὸ πάντων δὲ, ὑπὸ τοῦ εὐπατρίδου καὶ εὐγενεστάτου ἀρχόντου Ἁγα κυρίου Νικολάου Ῥωσέτου Ῥουσοβάνου, ὅς τις διὰ δαπάνης οὐ μικρᾶς τὴν μετέφερε δι' ἐμοῦ ἐν Γαλλίᾳ. Τί τάχα; δὲν θέλει ἀξιοθῆ αὕτη ἡ κοινοφελὴς μέθοδος τὴν ἰδίαν περιθάλψιν καὶ ὑπεράσπισιν, (διὰ νὰ μὴ εἶπω καὶ μεγαλητέραν) ὑπὸ τοῦ Θεοσεβεστάτου καὶ φιλομούσου ἀδελφοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτζου, τοῦ Πανμηγιστάτου καὶ φιλογενεστάτου οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου κυρίου Γρηγορίου, καὶ πάσης τῆς ἱερᾶς Συνόδου· ὑπὸ τῶν εὐγενεστάτων Προσφόντων τοῦ γένους· ὑπὸ τοῦ ἐντιμωτάτου ἐμπορικοῦ συστήματος, καὶ πάντων τῶν ὁμογενῶν; Τάχα θέλουσιν ὑποφέρει ἀπαντὲς οὗτοι νὰ καταταρανηθῶνται, πρὸς βλάβην τῆς πίστεως καὶ τοῦ γένους, ἢ νεολαία τῆς κοινῆς μας πατρίδος; Δὲν θέ-

λουσι σκεφθῆ, ὅτι γερούμενοι, ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν περιπέσεων, τῶν ἀναγκαίων μέσων πρὸς παιδείαν καὶ ἀγωγὴν τῆς νεολαίας μας, μένει τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ὁμογενῶν καὶ ὁμοπίστων μας εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθίας, ἐξ ἧς πηγάζουσιν ὅλα τὰ δεινὰ; Δὲν θέλουσι συγκρίνῃ τὴν νέαν ταύτην μέθωδον μὲ τὰς μέχρι τοῦδε, διὰ νὰ συμπεράνωσιν εὐκόλως, ὅτι μόνον δι' αὐτῆς δυνάμεθα καὶ ἀναπληρώσωμεν, ὅσα μᾶς ἐλλείπουσι πρὸς παιδαγωγίαν; καὶ φίλοι, μὴν διζήσετε! ὅλοι οὗτοι εἶναι ἐνθουσιασμένοι διὰ τὸ κοινὸν καλὸν καὶ συμφέρον (;)· ὅλοι ἐπίσης ἀφειδούσιν, καὶ κόπων καὶ ἐξόδων, ὅταν εἶναι ὁ λόγος περὶ παιδείας καὶ φροντισμοῦ τοῦ γένους (;).

Ἄρκει νὰ ὑπομῶν τὸ πρὸς τὸ κοινὸν καλὸν συντείνου μέσον, καὶ αὐτὰ ἀναπεταμέναις ἀγκάλαις, καὶ κεκηνότι σῶματι, διὰ νὰ εἶπῶ οὕτως, τὸ ἀρπάζουσι (;); καὶ περιβαλποτες τὸ ὑπερασπίζονται. Ναί φίλοι! τοιαύτην πεποθήσιν ἔχω εἰς τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων τῶν λιμπρῶν διδασκάλων τῆς ἀνθρωπότητος! Διὰ τοιοῦτους κηρήτταν αὐτοὺς; δεῖ διέτριβον ἐν τῇ σοφῇ Εὐρώπῃ, ἐκαυχώμην! Τοιοῦτους τοὺς διακηρύττουσι τραυῶς τὰ καθ' ἑκάστην καὶ πανταχοῦ ἀνεγειρόμενα καὶ συνιστάμενα σχολεῖα! Τὸ γένος μας εἶναι φιλότιμον, καὶ εἰς τὰ καλὰ ὑπερήφανον, καὶ δὲν καταδέχεται ποτε, οὔτε θέλει καταδεχθῆ νὰ φανῇ κατώτερον τινὸς τῶν λοιπῶν ἔθνων, κἄν καὶ ὅσα αἱ περιστάσεις καὶ αἱ δυνάμεις του τῶ συγχωροῦσι· ἀλλὰ τί λόγῳ ταῦτα πρὸς ὑμᾶς, οἱ ὅποιοι τὰ βλέπετε, καὶ τὰ αἰσθάνεσθε κάλλιον ἐμοῦ;

Ὡς πρὸς τὸ ἐπισκοπικὸν μέτρον ἐπολυλόγησα βεβαίως, πλὴν ὡς πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὅποια πρέπει νὰ εἶπῃ τις περὶ τῶν τοιούτων, καὶ περὶ τῆς νέας μεθόδου, εἶναι ὀλιγότατα, καὶ πρὸς πληροφρορίαν, ἀναγνωστέα τῆς φιλολογικᾶς τῆς σοφῆς Εὐρώπης ἐφημερίδας. Ἐκ μέρους μου δὲ ἴσως θέλω δυνήθῃ νὰ σῶς εὐχαρισῆσαι κατὰ τι, ἀφ' οὗ ἐκδόσω διὰ τοῦ τύπου τὸ περὶ αὐτῆς συνταχθέν μοι ἰδιαιτέρον πόνημα.

Ἐγχαίριστε, καὶ φρονεῖτε τὰ καλὰ καὶ ἀφίλημα διὰ τὴν πατρίδα.

1820, κατὰ μῆνα Αὐγούστου.

Ἐν Ἰασσίᾳ τῆς Μολδαβίας.

Ὁ φίλος σας.

Γεώργιος Κλεόβουλος.

Κύρια Κωνσ. Κοκκινιάκη.

ἔξ. Ἰαυίου τῆ 12. Αὐγούστου 1820.

Ἰδοὺ κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν μου ἡ περιγραφή τῆς ἐξετάσεως τῶν μαθητοδιδασκάλων τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθοδου.

Πολλοὶ τῶν ἐνταῦθα μερικοδιδασκάλων, καὶ μαθητῶν τῆς ἡγεμονικῆς σχολῆς, ἰδόντες τὰ καλὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθοδου, ἐφιλοτιμήθησαν νὰ μεταφέρωσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὴν φίλην πατρίδα· οἵτινες νέοι ὄντες, καὶ πολλὰς ἔχοντας ἰδέας διαφόρων ἐπιστημῶν καὶ διαλέκτων, κατεδέχθησαν πρὸς τὸ κοινῆ συμφέρον, παριδόντες τὸ ἴδιον, νὰ διακούσωσι τὴν μεθόδου ταύτην, καὶ δι' αὐτῆς τοὺς ὁμογενεῖς μίς παιδας νὰ διδάξωσι μικρὰ μὲν, βῆσιμα ὅμως καὶ ἀφελιμώτατα, καὶ τρόπον τινὰ ἐναύσματα εἰς μέρφωσιν τῶν χρησῶν τῆς κοινωνίας· ἀνάγνωσιν δηλ. μετὰ πολλῶν ἰδεῶν, ἡράφιστον μετ' ὀρθογραφίας, καὶ τῆς ἀριθμητικῆς τὰς τέσσαρας πράξεις ἐντελῶς, καὶ θεμελιῶν ἀρχὰς σχεδὸν πάσης ἰδέας καὶ ἐπιστήμης. Ἐπαῖνον τῆς μεθοδου καὶ ἀπαριθμήσωσι τῶν καλῶν αὐτῆς ἀποτελεσμάτων δὲν ἔκρινα νὰ κάμω πρὸς σὲ τοῦ διατρέποντα εἰς τὴν περὶ τὴν ἐυρωπαϊκὴν, καὶ τὰ καλὰ καὶ ἀφελίμα αὐτῆς καθ' ἡμέραν βλέποντα· οὔτε τοὺς νέους νὰ ἐγκωμιάσω, διὰ τὰ ἄρῃα αὐτῶν φρονήματα, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς κοινῆς πατρίδος ἐνθουσιασμὸν καὶ ζῆλον, ἀλλ' ὀλίγα τινὰ νὰ σημειώσω περὶ τῆς τούτων ἐξετάσεως, ἣτις ἐγένετο περὶ τὰ μέσα τοῦ ἡδὴ παρελθόντος Ἰουλίου, ὅπως οἱ ἐπίδοσαντες καὶ δόκιμοι ἀναδειχθέντες συζητήσωσι παρὰ τῶν ἐνταῦθα φιλομούσων ἐφόρων καὶ προσατῶν τοῦ σχολείου ταύτης τῆς μεθοδου πρὸς τὸν παναγιώτατον οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, πᾶσι δὲ τῆς Πανηγύστητος του, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐνταῦθα ἀποσταλάσωσι εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἕκαστος τῶν νέων τούτων ἐντεῦθεν ἐδιωρίσθη πρὸς μετάδοσιν καὶ αὐξήσιν τῆς παιδείας. Γενομένων λοιπὸν δύο ἐξετάσεων, μερικῆς καὶ γενικῆς, εἰς μὲν τὴν μερικὴν ἐγένετο διάφορα προβλήματα πᾶσι τοῦ σοφολογιώτατου διδασκάλου τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθοδου κυρίου Γεωργίου Κλεοδούλου, ἀποβλέποντα τὸ πρακτικὸν αὐτῆς, εἰς τὰ ὅποια ἀπεκρίθησαν λεπτομερῶς οἱ νέοι,

δείξαντες ὅτι ἔμαθον καὶ ἐγυμνάσθησαν ἀποχρόντως τὴν τέχνην. Ἡ δὲ γενικὴ, ἣτις συνεκροτήθη ἡμέρας τρεῖς μετὰ τὴν μερικὴν, ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν καὶ προέχοντων τοῦ γένους, ἦτον ἐπιτομὴ τῆς μερικῆς, καὶ ἐγένετο κατὰ κανόνας· προσευχθέντων δηλαδὴ κατὰ τὸ ἔθος τῶν μαθητῶν, οἵτινες ἦσαν Ἰάκωβος Ἱερομόναχος ὁ ἐκ Λέσβου, Γεώργιος Μελισσιῶν Πατριός, Γεώργιος Βᾶος ὁ ἐκ Συφίου, Παναγιώτης Χριστοδούλου ἐκ Βασιλικῶν τοῦ Πόντου, καὶ Δημήτριος Πελοποννήσιος (*), καὶ γενομένων ἄλλων μὲν γενικῶν πρωτοσχολων, ἄλλων δὲ μερικῶν, καὶ εἰς τὰ θρανία ἀποβόντων καὶ ἀνακλιθέντων, ἀπ' οὗ ἐγένετο ἡσυχία, δοθέντος σημείου διὰ συρίζρας καὶ κώδωνος, ἐξεφώνησεν αὐτοσχέδιον λογιῶν ὁ σοφολογιώτατος καθηγητῆς, ὅπερ μοι ἔδωκεν ἡ σοφολογιότητος κατ' ἐυθερμου αἰτησίῃ μου καὶ πέμπω πρὸς σὲ ἵνα ἴδῃς τὰ παρ' αὐτοῦ λεχθέντα. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγένετο συντήριος, αἱ πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐρωτήσεις· καὶ ἐπειδὴ εἶχε τὴν ἀδειαν ἕκαστος τῶν παρευρεθέντων καὶ βουλομένων νὰ ἐρωτᾷ, ἐπέβησαν μετ' εὐνοίας πρὸς τοὺς νέους ἐκ τῶν ἀνω εἰρημένων ὀλίγα τινὰ καὶ οἱ ἄρχοντες, μάλιστα δὲ καὶ αὐτὸς ὁ εὐγενέστατος καὶ φιλόμουσος Ἄρχων Μέγας Καμαράσης κύριος Ἰωάννης Σχινᾶς, γαμβρὸς τοῦ ὑψηλοτάτου ἡμῶν αὐθέντου. Διὰ τὰς ἐπίσης ἀξιοπαίτους ἀποκρίσεις τῶν νέων καὶ δι' ἄλλα πολλὰ ἐφάνησαν χαίροντες οἱ παριστάμενοι φιλόμουσοι ἄνδρες, καὶ τέλος τοῦ πράγματος λαβόντες, μετὰ πολλῶν εὐφημιῶν καὶ εὐχῶν, ἐχειροκρότησαν τοὺς νέους μαθητοδιδασκάλους, ἵνα ἐνβαρύνωσιν αὐτοὺς πρὸς τὰ καλὰ καὶ

(*) Σημείωσον, ὅτι ἅπαντες οὗτοι οἱ εἰρημένοι μαθητοδιδασκαλοὶ ἐφοδιάσθησαν μετὰ τὴν ἐξέτασιν μὲν δίπλωμα ἀποδεικτικὸν τῆς ἀδοκιμίας, ἵκανότητος καὶ ἀξιοτήτος αὐτῶν, καὶ μὲν γράμματα τῶν ἐνταῦθα φιλομούσων καὶ φιλοκάλων ἀρχόντων ὁφείρων, ἐξόχως δὲ τοῦ Πανερωπιάτου καὶ φιλομούσου ἁγίου Μολδαβίως κυρίου κυρ Βενιαμίν, καὶ ἀπῆλθον ὁ μὲν Ἰάκωβος εἰς Ἱθάκην, οἱ δὲ Καλλίνικος καὶ Γεώργιος Βᾶος εἰς Κρήτην, ὁ δὲ Νεόφυτος εἰς Χίον, ὁ δὲ Πατριός εἰς Πάμμον, ὁ δὲ Παναγιώτης εἰς Πελοπόννησον μετ' εὐνοίας ἀξίου πρωτοσχολοῦ, ὅπου μάλα νὰ ἀπέλθῃ καὶ ὁ Δημήτριος. Ἄρχισαν ἡδὴ καὶ δευτέρα περίοδος ἄλλων νέων μαθητοδιδασκάλων, οἵτινες ἐλπίσωμεν νὰ δεῦξωσι τὴν αὐτὴν προθυμίαν καὶ ἀφιμύλασιν τῶν πρώτων πρὸς φωτισμὸν καὶ εὐτυχὴ μεταρρυθμίσει τῶν ἡθῶν τῆς νεολαίας μας.

αφέλιμα τῆ κοινῆ πατρίδι. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν ταύτην ἐφιλοδορήθη ὁ σοφολογιώτατος διδάσκαλος κύριος Κλεόβουλος παρὰ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων μεγάλου Καμαράση κυρίου Σχινῆ, μεγάλου Ἀρμάση κυρίου Ἰωάννου Γρηγορίου Σούτζου μὲ ἐκ ἀρολόγιον παρ' ἐκάστου ὁμοίως καὶ οἱ ἀπελθόντες μαθητοδιδάσκαλοι ἐφιλοδορήθησαν χρηματικῶς παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου, φιλοπάτριδος καὶ φιλανθρώπου Ἀρχοντος Ἁγα Κυρίου Νικολάου Ρωσσίτου, ἑνὸς τῶν ἐφόρων τῆς σχολῆς, καὶ πρωτακτίου τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἐπαφελούς ταύτης μεθόδου εἰς τὴν Μολδαβίαν καὶ εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὸ παρὸν· εἶθε δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ σὲ χαροποιῶ συνεχῶς διὰ τῆς ἀγγελίας τῆς τε τελείας αὐτῶν εἰς τὴν φίλην ἡμῶν πατρίδα ἀποκαταστάσεως, τῆς τῶν πατριωτῶν ἡμῶν ὑποδεξιώσεως καὶ περιβάψεως, καὶ τῆς εἰς τὸ κρεῖττον μεταρρυθμισεως τῶν ἡθῶν τῆς νεολαίας μας, καὶ τῆς προόδου αὐτῆς εἰς τὴν παιδείαν! Ὑγίαινε.

Ὁ Φίλος σου

B.

Σεβαστοὶ ἄφθοροι τῶν ἐν Μολδαβίᾳ Κοινῶν φροντιστηρίων Πανευγενεστάτοι Ἀρχοντες καὶ φιλόμουσοι Σοφολογιώτατοι διδάσκαλοι Πανοσιώτατοι πατέρες Γενναῖοι Προστάται τοῦ νέου τούτου κοιναφελούς διδακτικοῦ συστήματος! περιττὴν νομίζω πρὸς ὑμᾶς πᾶσαν ἐκθεσιν τῶν κοιναφελῶν προτηρημάτων τῆς μεθόδου, ἧς προσμετέτε γενναίως, ὅτι ὡς φιλόκαλοι καὶ φιλόμουσοι δὲν ἠμελήσατε βέβαια νὰ πληροφορηθῆτε ἀπὸ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ὁμόφωνον μαρτυρίαν ὄλων τῶν ἔθνῶν καὶ ἀπὸ τὰ παρ' ἡμῖν ἤδη πρὸς τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν τέλος διευθυνόμενα αὐτοῖς βήματα.

Συγχαρήσατέ μοι παρακαλῶ μόνον κατὰ τὸ παρὸν νὰ συζησησθε εἰς τὴν εὐνοίαν καὶ προσσίαν σας, καὶ δι' ὑμῶν εἰς ἐκείνην τοῦ φιλομούσου καὶ φιλανθρώπου ἡμῶν Αὐθέντου, τοῦς φίλους μου τούτους καὶ μαθητοδιδασκάλους τῆς ἀλληλοδιδασκατικῆς μεθόδου, ἃν καὶ διὰ τὸν ὑπὲρ τοῦ κοινῆ καλοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ζήλον καὶ προθυμίαν των εἶναι εἰς πᾶσαν φιλόκαλον καὶ φιλανθρώπου ψυχὴν αὐτοσύστατοι. Αὐτοὶ ἂν καὶ

πλουτισμένοι μὲ διαφόρους ἰδέας, καὶ διὰ τούτων πρόσδιωρισμένοι διὰ μεγαλύτερον βέβαια ἐπαγγέλμα, γνωρίσαντες τὸ πνεῦμα τῆς μεθόδου καὶ κοιναφελῆ αὐτῆς εἰς βελτίωσιν τῆς ἀνθρωπότητος ἐπιβροῦν, καταφρόνησαν τὰ λοιπὰ πάντα, καὶ προσημύσαντες τὸ κοινὸν συμφέρον τοῦ ἴδιου, ἐκαταδέχθησαν νὰ συγκαταταχθῶσι μετὰ τῶν παιδῶν, καὶ εἰς τὰ τῶν παιδῶν, ἵνα κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον κερδήσωσι τοὺς παῖδας.

Ὅσοι ὅλοι οἱ ἐνοὶ ἤδη φιλοῖμου, ἠγωνίσθησαν καλῶς, καὶ συνεκοπίσαν, καὶ ὅλοι εὐδokiμησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον· πλὴν οἱ περισσότεροι (μὲ λύπην μου μεγάλην τὸ λέγω,) βιαζόμενοι (δὲν ἠξυρίζω) ὑπὸ ποίων περιστάσεων νὰ διατρέψωσιν ἐνταῦθα ἔτι περισσότερον καιρῶν, ἀναβάλλουσι τὴν ἐξέτασιν των εἰς ἄλλην περίοδον καὶ εὐκαιρίαν, σκοποῦντες ἴσως νὰ τελειοποιηθῶσι καλλήτερα διὰ τῆς πείρας εἰς τὸ ὑπὸ τῆς προστάσεως σας πρακτικὸν σχολεῖον.

Σεβαστὴ ἐμνήμηρις· σοχασθῆτε εἰς ποταύ γῆν ἀποστέλλετε τοὺς νέους τούτους Ἀποστόλους τῆς ἀλληλοδιδασκατικῆς μεθόδου διὰ νὰ μεταδώσωσι τὰ καλά της· εἰς ἐκείνην, εἰς ἣν χρεωσθεῖ ὅλη ἡ Εὐρώπη, διὰ νὰ μὴν εἰπῶ ὅλος ὁ κόσμος, τὸν φωτισμὸν καὶ σημερινήν της εὐνομίαν· εἰς ἐκείνην, εἰς ἣν ὅλα τὰ περωτισμένα ἔθνη, γνωρίζοντα τὸ χρέος των, προθυμοποιούται νὰ προσφέρωσι πᾶν, ὅτι δύναται· εἰς ἐκείνην, τῆς ὁποίας ἤδη κατὰ δυσυχίαν τὸ περισσότερον μέρος τῶν κατοίκων ὑσερεῖται τῆς ἀληθῶς κοινῆς καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ ἀναγκαίας μιθῆσεως.

Ὅποια δόξα εἰς ὑμᾶς, οἵτινες προσμετέτε διὰ τὴν εἰς ποιαύτην γῆν εἰσαγωγὴν καὶ προαγωγὴν τῆς μεθόδου! ὅποια δόξα εἰς τὴν Μολδαβίαν καὶ κατοίκους, ἢ καλλήτερον προῦχοντας αὐτῆς, τὸ νὰ ὑποχρεώσωσι τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους χρεωσοῦσιν ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως ἄπειρα διὰ τὸν πολιτισμὸν των! ὅποια χαρὰ εἰς ὅσους προαισθάνονται, ὅτι ἡ νεολαία τῆς κλασικῆς ἐκείνης γῆς θέλει τοὺς εὐλογεῖ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα διὰ τὸν φωτισμὸν καὶ προκοπὴν, ἣν ἐξ αἰτίας των ἀπολαύσουσιν! Ἡ Μολδαβία σήμερον ἔτι, διὰ μόνην τὴν ἣν δεικνύει ὑπεράσπισιν ταύτης τῆς μεθόδου, τιμᾶται ἀπὸ τὰ σοφὰ ἔθνη πεπολιτισμένη μὲ τὸν εὐγενῆ τίτλον, καὶ συγκατατατομένη μὲ τὰς λοιπὰς εὐνομουμένης διοικήσεις τῆς Εὐρώπης κρινεται καὶ ἀνωτέρα πολλῶν.

Ἡ ἐποχή αὕτη ἀφείκτως δὲν θέλει λησμονηθῆ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος· ἡ νεολαία τῆς Μολδαβίας καὶ Ἑλλάδος, θέλουσι χαράξῃ με χαρακτῆρας ἀνεξαλείπτους εἰς τοὺς κώδικας τῆς αἰωνιότητος τὴν ἐναρξιν τῆς Θεοσώσου ἡγεμονίας τοῦ Ἐυμένεσάτου καὶ φιλομούσου ἡμῶν ἀβέντου, Μιχαὴλ Σούτζου, διὰ τὴν ἣν ἔχει προσασίαν τῆς μεθόδου λόγως τε καὶ ἔργως· καὶ τὸ φιλόπατρι καὶ φιλόανθρωπον τοῦ εὐγενεοῦς συμπολίτου μας, Ἄρχοντος Ἁγὰ Νικολάου Ροζνοδάνου διὰ τὴν μετακόμισιν αὐτῆς ἐκ Γαλλίας καὶ τὴν ὑπετέραν ὑποδοχὴν, ὑπεράσπισιν καὶ προσασίαν· μικρὸν ἔτι, καὶ ὁ Στέφανος τῆς εὐχαριστίας καὶ ἐγκαμιῦ ἐπιτεθήσεται ἐπὶ τῶν εὐγενῶν ὑμῶν κεφαλῶν ὑπὸ πάντων τῶν ὁμογενῶν καὶ ὁμοπίστων.

Ἡμεῖς ὅλοι γινώσκετε, ὅτι ἡ ἀρχαριακὴ διδασκαλία καὶ ἀγωγή τῶν παιδῶν εἶναι ἡ βῆσις παντὸς θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ συστήματος, καὶ ὅτι ἀνευ αὐτῆς, οὔτε θρησκεία, οὔτε κοινωνία δύναται νὰ συζηθῆ, ὡς ἡ ἱστορία πληροφορεῖ, καὶ ὁ ἴδιος Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς σαφηνίζει τραυτάτα εἰπων· ἀφετε τὰ παιδιά πρός με ἔλθεῖν, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· καὶ κἀν ἑν ἔθνος, οὔτε ἐδοξάσθη, οὔτε ἐκτάθη ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς νὰ προηγηθῆ αὕτη, ἡ οὐλήγορα ἠφανίσθη. Παρατηρήσατε τοὺς νομοθέτας τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων, καὶ θελετε ἰδῆ ὅτι ἡ βῆσις τῆς νομοθεσίας τῶν εἶναι ἡ παιδαγωγία. Πλὴν μὲ ὅλα αὐτὰ αὕτη εἶναι τὸ παρημελημένον πᾶν γὰρ ἡμῶν τὴν σήμερον· ἀλλ' ἀπολαμβάνομεν διὰ τοῦτο ἀναλόγως καὶ τὰ ἐπίχειρα τῆς ἀμελείας μας· ἡ διχόνοια, ἡ ἐξουθενήσις, ἡ καταδρομὴ, ἡ πρὸς τὰ θεῖα ἀψιφισία, τίνοσ ἄλλου ἀποτελέσματα εἶναι; Ἡμεῖς ἀρχίσομεν, ἔθεν δὲν ἔπρεπε, καὶ σχεδὸν ἀπ' ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ τελειώσωμεν· ἀλλ' ὑπομονὴ καὶ εὐχαριστία· ἂν καὶ οὕτως δὲν ἀρχίζομεν δὲν ἠθέλαμεν εἰσβαῖ ἐκεῖ ὅπου εἴμεθα ἤδη. Ἀλλὰ πρὸς τί ἡ ὑπόμνησις τῶν τοιούτων εἰς τοιαύτην σοφὴν ὁμήγουριν; συγχωρήσατέ μοι νὰ εἰρῆται τὸν λόγον ἔτι ἀπαξ καὶ διὰ τελευταίαν φορὰν πρὸς τοὺς φίλους μου τούτους μαθητοδιδασκάλους.

Φίλοι σᾶς εὐχαρισῶ μὲν καὶ διὰ τὴν τιμὴν, ἣν ἐδείξατε μαθητεύσαντες παρ' ἐμοί· πρὸ πάντων δὲ διότι συνεργεῖτε νὰ πληρώσω δι' ὑμῶν κἀν ἑν πολλοσημόριον τοῦ πρὸς τὴν κοινὴν πατρίδα ἀπέρου Ἱεροῦ χρέους μοῦ. Ἐγὼ φίλοι μου ἐλπίζω ἀπὸ σᾶς πολλὰ· πρὸ πάντων δὲ τὸ νὰ τιμῆσθε τὸ εὐδο-

χότερον πάντων τῶν ἐπαγγελμάτων διδασκαλικῶν ἐπάγγελμα, τὸ ἔκποτον ἢ ὑπόκρισις, ἢ ἀγυρτεία, καὶ ἡμιμάθεια ἐξουθενήσεν τοσοῦτον, διὰ δυσυχίαν κοινὴν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ φιλόμουσος αὕτη ὁμήγουρις θέλει ἐνεργήσῃ προθύμως διὰ τῆς προσασίας τῶν ὑψηλοτάτων ἡμῶν ἀβέντων καὶ τοῦ Ἱεροῦ κλήρου νὰ ἐξελίξη τὸ ὀλέθριον τοῦτο κόμμα τῆς ἀγυρτείας.

Περὶ ἀλλιλοδιδασκτικῆς, φίλοι, δὲν ἔχω νὰ σᾶς εἰπῶ πλέον κοινῶς οὐδὲ γὰρ περισσότερον, ἀπὸ ὅσα σᾶς εἶπον μετὰ τοῦδε· ἡ ζηγμὴ ἔφθασε καὶ ἦν πρέπει νὰ δεῖξετε τὰς προόδους σας ἐνώπιον ταύτης τῆς σεπτῆς ὁμήγουρας. Σᾶς παρακαλῶ δὲ μόνον ἔτι νὰ ἐνθυμῆσθε εἰς ποίου ἔθνος ἀπογόνους ἔχετε νὰ δώσητε χοιχειώδη καὶ συστηματικὴν διδασκαλίαν· ποῦ εὐρίσκονται αὐτοί, καὶ ἀπὸ ποίου περιβάστων περιουλοῦνται. Εἰς τοὺς κατηγορούους τῆς μεθόδου νὰ μὴ ἀντιπῆτε ποτὲ ἄλλως, εἰ μὴ με τὸ· Πρόσμενε νὰ ἰδῆς· ἢ εἰσελθε εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἰδὲ, διὰ νὰ πληροφορηθῆς. Νὰ φυλαχθῆτε νὰ μὴ παροργίσθητε ποτὲ με κἀνένα ψυχρὸν λόγον τοὺς προκατοχοῦσας διδασκάλους τοῦ κοινού· διότι εἰς αὐτοὺς χρεωσοῦμεν καὶ τὰ ὅσα ἔχομεν καὶ ἰεῦρομεν. Νὰ φυλαχθῆτε τὴν μέθοδον ὡς τὴν ἐγνωρίσατε, καὶ ὅς τις ἐξ ἡμῶν ἐπινοήσῃ τί πρὸς ὄφελος τῆς μεθόδου, νὰ μὴ τὸ μεταχειρισθῆ γενικῶς, πρὶν τὸ κοινοποιῆσθαι καὶ ἐγκρίνωσιν οἱ συναδελφοί. Νὰ φυλάττετε σέβας εἰς τὸ Ἱερατεῖον καὶ προὔχοντας, καὶ φρόνησιν πρὸς τὴν διοίκησιν. Νὰ συμβουλευέσθε καὶ τοὺς κατὰ τὸ φαινόμενον ἀνωτέρους σας διὰ τὸ ἀσκανδάλιζον, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ καὶ γίνεστε τὰ πάντα τοῖς πᾶσιν, ἵνα τοὺς πάντας κερδήσθητε.

Ἡ σεβασὴ αὕτη ὁμήγουρις· οἱ φιλόμουσοι οὗτοι καὶ φιλόκαλοι μάρτυρες τῶν ἀγώνων καὶ ἀνοχῆς σας, σᾶς ὑπόσχονται δι' ἐμοῦ τὴν προσασίαν των, καὶ τὸ νὰ σᾶς συστήσωσιν εἰς τὸν ὑψηλότατον ἡμῶν καὶ φιλόμουσον ἀβέντην· καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τὸν Παναγιώτατον Πατριάρχην, καὶ ἐπομένως εἰς ὅλον τὸ γένος καὶ Ἱερὸν κλῆρον.

Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θελετε δοκιμάσθαι καὶ ὑποπέρι πολλὰ διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μεθόδου· μιμηθῆτε εἰς τὴν ὑπομονὴν καὶ σταθερότητα τὴν φιλόπατριν εἰκείνου καὶ φιλόανθρωπου λαγκασιέρον, τὸν ἐπινοητὴν κατὰ τινὰ τρόπον τῆς μεθόδου, ὅς τις ὑπέφρασε καὶ φυλακὴν καὶ μυρία ἄλλα δευὰ διὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ προαγωγὴν αὐτῆς εἰς τὸ ἔθνος του. Μὴν ἀποβλέ-

Ψηφε εἰς τὰ κατὰ παρὸν λιτὰ βραβεῖα τῶν κέπων σας· ἀπο-
βλέψατε εἰς δεξιὰ τὰ ὅποια ἡ νεοφωτισθεῖσα παρ' ὑμῶν νεο-
λαία σῶς ἐτοιμᾶται, καὶ εἰς τὴν χαρὰν, τὴν ὅποιαν εἴκει αἰ-
σθάνεται ἡ ψυχὴ σας βελτιοῦντες τὴν ζωηρὰν τῆς πατρίδος μᾶς
νεολαίαν, ἣτις δι' ὑσέρησιν χρηστῆς διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς
περιφέρεται μέχρι τοῦδε ἀνάγωγος καὶ κακοηθείας πλήρης εἰς
τὰς ῥύμας καὶ πλατεῖας τῶν πόλεων καὶ χωρίων· θέλετε χύ-
ση δάκρυα λύπης βλέποντες τὴν κατ' ἀρχάς εἰς τοιαύτην κα-
τάστασιν, ἀλλὰ καὶ δὲν θέλετε ἀργήση νὰ χύσητε καὶ δά-
κρυά χαρᾶς ἰδόντες αὐτὴν βελτιωθείσαν παρ' ὑμῶν αὐτῶν.

Ὁ ἅγιος Θεὸς δι' εὐχῶν τοῦ πανιερωτάτου ἡμῶν Μητρο-
πολίτου, τοῦ ὅποιου ἡ ἀπουσία λυπεῖ ὡς ἐμὲ καὶ σῶς βέβαια,
καὶ τῶν παρεσῶτων ἁγίων πατέρων νὰ διευθύνῃ καὶ εὐδώσῃ
τοὺς σκοπούς σας εἰς προκοπὴν καὶ βελτίωσιν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ε' Γ Δ Η Σ Ι Σ.

Ὁ ἐξελληνισθεὶς καὶ ἐκδοθεὶς πρὸ ὀλίγου ἐν Βιέννῃ τῆς
Ἀουστριακῆς Μοναρχίας Νέος Ἀνάχαρις καὶ οἱ πίνακες αὐτοῦ,
ὑπὸ τοῦ εὐγενεοῦς κυρίου Χρυσοθέργου τοῦ Κουροπαλάτου,
πωλεῖται ἐν τῇ αὐτῇ Βιέννῃ παρὰ τοῖς ἀδελφοῖς Κυπριανῶν.

Τὸ σύγγραμμα διαιρεῖται εἰς τόμους 7· ὁ δὲ Ἄτλας
αὐτοῦ περιέχει 34 πίνακας, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος παριστάνει
τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα, καὶ μέγα τι μέρος τῶν ἀποικιῶν αὐ-
τῆς· οἱ δὲ 23 εἶναι πίνακες χωρογραφικοὶ καὶ τοπογραφικοὶ
διαφορῶν ἀξιολόγων τῆς Ἑλλάδος μερῶν· οἱ δὲ 9 ἐμπεριέ-
χουσιν ἰχνογραφίας ἐπιφανῶν οἰκοδομῶν τῆς Ἀρχαίας Ἑλ-
λάδος· ὁ δὲ τελευταῖος παριστάνει τοὺς τύπους τινῶν Ἑλλημι-
κῶν νομισμάτων.

Ἡ τιμὴ τῶν εἰρημένων 7 τόμων καὶ τοῦ Ἄτλαντος ὑ-
πὸν εἶναι εἰκοσι ἀργυρᾶ φιορίνια. Ἐπειδὴ ἕμωσ ὁ Ἄτλας οὗ-
τος εἶναι χρησῖμος εἰς πάντα ἐρασίην τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιο-
λογίας· πωλεῖται καὶ ἰδιαίτερας χάρις τοῦ συγγράμματος
διὰ πέντε ἀργυρᾶ φιορίνια. —